

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ОМУЗГОРИИ
ТОҶИКИСТОН БА НОМИ САДИРИДДИН АЙНӢ**

ТДУ 378:551.74 (091) (575.3)

Бо ҳуқуқи дастнавис

ТКБ 74.58:67.99 (2) 116.31+63.3 (2 тоҷик)

Т - 39

ТАШРИФЗОДА ФОЗИЛ ҚУРБОН

**ТАЪРИХИ ТАЪСИС ВА РУШДИ МУАССИСАҲОИ
ТАЪЛИМИИ МАҚМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
(1991-2024)**

АВТОРЕФЕРАТИ

Диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади
илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.00 – Илмҳои таърихӣ
ва бостоншиносӣ (07. 00. 02. Таърихи ватанӣ)

Душанбе-2025

Диссертатсия дар кафедраи таърихи халқи тоҷики факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни омода гардидааст.

Роҳбари илмӣ: Хусайнов Аҳмад Қурбонович – доктори илмҳои таърих, дотсент, мудири кафедраи таърихи умумӣ ва муносибатҳои байналмилалӣи ДДОТ ба номи Садриддин Айни.

Муқарризонии расмӣ: Ализода Баҳриддини Пурмуҳаммад – доктори илмҳои таърих, и.в. профессор, Директори Пужӯҳишгоҳи идоракунии давлатӣ ва хизмати давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Равшанзод Маликфариддун – номзади илмҳои таърих, дотсенти кафедраи таърихи халқи тоҷики факултети таърихи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав

Ҳимояи диссертатсия санаи 5 марти соли 2026 соати 13⁰⁰ дар маҷлиси шурои диссертатсионӣи 6D.KOA-093 назди Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33, тел.:100088987) баргузор мегардад.

Бо диссертатсия ва автореферати он дар Китобхонаи марказии илмӣ ба номи Индира Гандии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон шинос шудан мумкин аст.

Автореферат “___” _____ 2026 фириастода шудааст.

Котиби илмӣи шурои диссертатсионӣ,
доктори фалсафа (PhD), доктор
аз рӯйи ихтисоси таърих
Email: mirzo-juma@mail.ru

Мирзоев Ш.Ҷ.

МУҚАДДИМА

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Зимни ба даст овардани Истиқлоли давлатӣ барои рушди соҳаи маориф ва илм марҳалаи нисбатан нав оғоз гардид. Хусусияти асосии ин марҳала дар он буд, ки тамоми санадҳои муҳимми раванди ташкили таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷдиди назар гардиданд. Эмомалӣ Раҳмон дар Иҷлосияи таърихии XVI-уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳи ноябри соли 1992 масъалаи мактабу маорифро дар мадди аввал гузошта, давра ба давра онро самти муҳимми сиёсати давлатӣ арзёбӣ намуданд. Ин имконият дод, ки тамоми муассисаҳои таълимӣ, аз ҷумла, муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати тайёр намудани кадрҳои баландихтисос диққати хос дода, барои пешбурди корҳои таълиму тарбиявӣ санадҳои дохилиидоравиро ба низоми ягонаи давлатии маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобик гардонанд. Ин раванд дорои мушкилиҳои назариявӣ ва амалӣ буд, ки мутаассифона, то имрӯз аз ҷониби муҳаққиқони ватанӣ мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст.

Дар солҳои аввали соҳибистиклолӣ саҳми милитсияи тоҷик дар барқарор кардани ҳукумати конститутсионӣ, пойдорӣ ва устувории сохти демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ назаррас аст. Дар ин замина Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи омода намудани мутахассисони касбии МКД-ро дар мадди аввал гузошта, масъалаи тайёр намудани кадрҳои миллиро самти афзалиятноки фаъолияти кории худ қарор медиҳад. Қайд намудан ба маврид аст, ки дар ин самт ҳанӯз таҳқиқоти густурда ва алоҳидаи илмӣ анҷом дода нашудааст.

Хусусияти хоси омӯзиши таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар он зоҳир мегардад, ки мавзӯ дар таъмини амният, сулҳу субот, пойдорӣ Ваҳдат ва манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити муосир нақши муҳим мебозад.

Масъалаи оmodасозии кадрҳо барои соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷомеа, аз ҷумла низоми МКД рӯзмарра ва мубрам буда,

барои инкишофи соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таҳкими ягонагӣ ва суботи кишвар мусоидат менамояд. Таҳкими фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазъи иҷтимоӣ ва иқтисодии ҷумҳурӣ робитаи зич дорад. Раванди таҳмили фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ хусусиятҳои хос дошта, аз дараҷаи ташкили оморасозии кадрҳо вобастагӣ дорад. Мақомоти корҳои дохилӣ дар давраи ташаккул, навсозӣ ва гузаронидани ислоҳот вобаста ба талаботи муосир ва стандартҳои байналмилалӣ қарор дорад. Дар ҳамоҳангсозӣ байни Ҳукумати Тоҷикистон ва САҲА Стратегияи ислоҳоти милитсия то давраи соли 2025 қабул гардида, амалӣ шуда истодааст. Ҳадафи қабул ва татбиқи ин барномаи давлатӣ, пеш аз ҳама баланд бардоштани дараҷаи касбияти кормандони МКД мебошад, ки он қабл аз ҳама, ба фаъолияти муассисаҳои таълимии ВКД ва раванди тайёр намудани кадрҳо мутобиқ ба талаботи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста аст. Талаботи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба боло бурдани савияи касбӣ ва таҳмили сатҳи ихтисоси кормандони МКД нигаронида шудааст. Дар ҳамин асос, нақшаҳои таълимии муассисаҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо фармоиши вазирӣ корҳои дохилӣ ва Вазорати маориф ва илм мувофиқа ва тасдиқ гардиданд. Аз ҷумла, дар яке аз муассисаҳои калони таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мутахассисон барои тамоми соҳаҳои мақомоти хифзи ҳукуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон, идоракунии давлатӣ ва маҳаллӣ омода мешаванд.

Дар солҳои соҳибистиклолӣ, дар заминаи Мактаби миёнаи махсуси милитсияи ВКД таъсис додани Мактаби Олии ВКД, Академияи ВКД, инчунин Коллеҷи милитсия ва Коллеҷи техникӣ-оташнишонӣ, ки дар оморасозии кадрҳои милитсияи тоҷик саҳми назаррас доранд, мубрамияти мавзӯро боз ҳам тақвият мебахшанд.

Дар солҳои истиклолияти давлатӣ бо дастури Пешвои миллат ба масъалаи оморасозии кадрҳои баландихтисос ва рушди соҳаи илму маорифи кишвар як қатор нағзониҳои муҳим ба вуқӯ пайваست. Сарвари давлат дар Паёми худ аз 28-уми декабри соли 2024 зикр намудаанд: «Имрӯз дар соҳаи

маорифи мамлакат ҳашт барномаи давлатӣ ва ду стратегияи дарозмуддат татбиқ шуда истодааст, ки ба рушду инкишофи таълиму тарбия, амалигардонии ислоҳоти соҳа, дастгирии мактабу омӯзгор, таълифи китобҳои дарсии насли нав ва тақмили мазмуну мундариҷаи таҳсилот мусоидат менамояд» [1].

Мавриди зикр аст, ки сохтори мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир дар марҳалаи гузариш ва ислоҳоти соҳавӣ қарор дорад. «Дар санадҳои муҳими ислоҳот, азнавсозии милитсия ва табдили он ба полиция аллакай тадбирҳо оид ба омӯзиш, интиҳоб, ҷобачогузори кадрҳо дар ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гашта истодаанд, ки низомии таҳсил дар муассисаҳои таълимии ВКД тақмил дода шуда, ба омодаسازی, бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси қормандони милитсия диққати махсус дода шавад» [9]. Ин раванд имконият фароҳам меорад, ки дараҷа ва сифати омодаسازی кадрҳо қомилан тағйир дода шуда, ба низомии ягонаи таълим ворид гардад. Тараққиёти босуръати илму техника дар назди МКД вазифа ва талаботҳои навро дар ҷаҳорҷӯбаи «қонуният-инсон-технологияи муосир» пеш мегузорад. Дар ин асос Вазоратҳои дахлдор дар асоси талаботҳои замони муосир ва стандартҳои байналмилалӣ ба масъалаи омодаسازی кадрҳо ва рушди муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон тадбирҳои муҳим ва саривақтӣ меандешанд.

Аз ин рӯ, мавзуи мазкур муҳрам буда, омӯзиш ва баррасии масоили таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ниҳоят муҳрам мебошад.

Дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ. Дар таърихнигории тоҷик то ҳол омӯзиши таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври амиқ мавриди таҳқиқ қарор нагирифтааст. Танҳо доир ба паҳлуҳои алоҳидаи таърихи таъсис ва ташаккули милитсияи тоҷик китобҳо, монографияҳо, мақолаҳои зиёди илмӣ, публитсистӣ ва рисолаҳои илмӣ таълиф гардидаанд, ки паҳлуҳои алоҳидаи фаъолияти ВКД Тоҷикистонро фаро мегиранд. Дар заминаи ин, осори ҷопшударо метавон ҷунин гуруҳбандӣ кард: 1) асарҳо, суҳанрониҳо ва Паёмҳои ҳамасолаи

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар; 2) китобҳо, монографияҳо ва мақолаҳои илмӣ муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ, ҳамчунин, мақолаҳои дар матбуоти даврӣ батабърасида; 3) диссертатсияҳо ва авторефератҳо.

Бояд қайд намуд, ки масоили асосии омода намудани мутахассисони касбии милитсия, пеш аз ҳама, дар китоб, мақола, суҳанрониҳо ва Паёмҳои ҳамасолаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар инъикос ёфтаанд, ки мо онҳоро ба **гурӯҳи якум** дохил намудем.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар китоби худ «Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат» [2; 3; 4; 5; 6] зарурати таъсиси як қатор муассисаҳои олии ҳифзи ҳуқуқи кишвар, аз ҷумла Академияи Вазорати корҳои дохилӣ, Донишқадаи ҳарбии Вазорати mudofia, Мақтаби Олии Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва Донишқадаи сарҳадиро таъкид намудаанд. Эмомалӣ Раҳмон дар китоби дигари арзишманди худ «Уфӯқҳои Истиқлол» [7] масоили марҳалаҳои эҳёи давлати миллӣ ва таҳкими он, рушди босуботи иқтисодии кишвар, дастовардҳои илм, маориф, фарҳанг, тандурустӣ, забони давлатӣ, идораи давлатии солҳои Истиқлол, таъмини амният ва Ваҳдати миллӣ, сиёсати хориҷӣ ва ҷойгоҳи Тоҷикистонро дар ҷаҳони муосир баррасӣ намудааст. Инчунин, Пешвои миллат дар суҳанрониҳо ва Паём ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба саҳми арзишманд доштани кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар барқарорсозии соҳти конститусионӣ, суботи оромии кишвар, таъмини волоияти қонун ва тартиботи ҷамъиятиро борҳо таъкид намудаанд. Дар суҳанрониҳои худ, махсусан ба муносибати Рӯзи милитсияи тоҷик [3, с.342-348; 4, с.367-375; 5, с.457-467; 6, с.450-459] ба таъсиси муассисаҳои таълимии ВКД, таъмини онҳо ба таҷҳизоту шароити ҳозиразамон, оmodасозии кадрҳои баландихтисоси миллӣ диққати бештар дода шудааст.

Ба **гурӯҳи дуюм** китобҳо, монографияҳо, мақолаҳои илмӣ муҳаққиқони ватанию хориҷӣ, ҳамчунин, мақолаҳои дар матбуоти даврӣ батабърасида, ки дар онҳо паҳлӯҳои гуногуни таърихи ташаккули ВКД Тоҷикистон дар даврони шуравӣ ва соҳибистиклолӣ инъикос ёфтааст, дохил мешаванд. Аз қабيلي Р. Ҳ. Раҳимзода [37; 38; 39; 40], А. Ш. Розикзода [42; 43; 44; 45; 64; 65; 76], Н. Ҷ. Назарзода [32; 59; 60; 61; 75], З. Ҷ. Мачидзода [30], Ҷ.М. Зоиров [23; 24], А. А. Қаҳҳоров [74], Ф. Р. Шарифзода [69; 78; 79], М.Н. Назаршоев [34], И. Х. Бониезов [34], К. Ҳ. Солиев [46; 67; 68], Р. М. Рачабзода [36; 41], А. Имомёрбеков [25; 57; 58], Э. Б. Буризода [17; 18], Н. Б. Ҳотамов [49], Ф. М. Қосимов [15; 27; 28; 54], А. Ш. Давлатшозода [20; 55; 56], У. Азимӣ [12; 13; 52; 53], Ш. С. Саймуддинов, А. М. Абдулов [10], Ш. Ҳ. Хайдарзода [48], Х.Х. Хушвахтзода [50], Н. Зарифов [22], С. З. Латифзода [29], Ф.М. Абдурашитов [11] ва дигарон. Қисми зиёди ин таҳқиқот мазмуни ҳуқуқӣ ва педагогӣ дошта, ба ҷанбаҳои таҳлилию таърихии масъалаи мазкур кам дахл намуданд. Масоили таърихии ин мавзӯ дар асарҳои А. Ш. Розикзода, А. Имомёрбеков ва Н. Ҷ. Назарзода, ки онҳо ба масъалаҳои таърих ва ташаккули мақомоти корҳои дохилӣ дар марҳилаҳои тошуравӣ, шуравӣ ва замони соҳибистиклолии кишвар бахшида шудаанд, баён шудаанд.

А.Ш. Розикзода [43] дар монографияи худ масоили ташаккули мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар давраи пеш аз барпо шудани Ҳукумати Шуравӣ дар ҳудуди Тоҷикистони имрӯза, инчунин ташкил ва рушди милитсияи Тоҷикистонро то солҳои 1929 таҳқиқ намудааст. Инчунин, муаллиф якҷанд паҳлӯҳои равандҳои сиёсиро, ки дар ҷумҳурии мо дар охири асри XIX ва аввали асри XX ба вуқӯъ пайваستاанд, баррасӣ кардааст.

Ш.Х. Хайдарзода [48] дар китоби худ ба таҳлили таҷрибаи пешқадами педагогӣ ва ташкили раванди таълим барои ташаккули фарҳанги касбӣ ва педагогии курсантҳои Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон диққати махсус додааст.

Умеда Акбар Азимӣ [12] дар монографияи худ фаъолияти давлатӣ дар соҳаи таъмини кадрҳо, хусусиятҳои кадрӣ, асосҳои ҳуқуқӣ ва самтҳои асосии онро барои мақомоти корҳои

дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар марҳилаи кунунӣ тавсиф намудааст.

Носир Назаров [33] дар монографияи худ масъалаҳои дорои хусусияти ташкилӣ ва ҳуқуқиро дар бораи асосҳои таъсис ва рушди милитсияи тоҷик дар солҳои 1917-1945 таҳқиқ намудааст. Монография асосҳои ташкили милитсияи тоҷикро дар Тоҷикистони шимолӣ, ҷанубӣ ва Помир то соли 1924, дар давраи таъсисёбии ҶМШС Тоҷикистон то фаъолияти милитсияи тоҷик дар солҳои ҶБВ дар бар мегирад.

Дар монографияи Р. Ҳ. Раҳимзода [38] диққати асосӣ ба ҳалли масоили амнияти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон равона карда шудааст. Муаллиф нақши калидӣ доштани мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҳокимияти давлатӣ дар таъмини амнияти иқтисодӣ, инчунин мубориза ба муқобили ҷинояткории иқтисодиро баррасӣ намудааст.

Монографияи Р. М. Рачабзода фарогири масоили фарҳанги ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ мебошад. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки асосҳои илмӣ – методологӣ, мафҳуми фарҳанги ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, инчунин шуури ҳуқуқии касбӣ, омилҳои таъсиргузор ба фарҳанги ҳуқуқиро таҳлилу баррасӣ намояд.

Ба **гурӯҳи сеюм** диссертатсия ва авторефератҳо, ки муаллифонашон дар соҳаҳои гуногуни илм, махсусан, таърих, ҳуқуқ ва сиёсат дифоъ шудаанд, дохил мешаванд, ки масоили гуногуни таълиму тарбия, таърихи ташаккули ВКД Тоҷикистонро фаро мегиранд. Ба ин гурӯҳ рисолаҳои А. Ш. Розикзода [76], Ф. Р. Шарифзода [78; 79], А. Имомёрбеков [73], А.Қ. Хусайнов [77], У.А. Азимӣ [70], Н.Қ. Назарзода [75], А.Ш. Давлатшоева [71] ва дигаронро шомил кардан мумкин аст.

Масъалаи таъмини кадрӣ мақомоти корҳои дохилӣ, асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқии инкишофи таърихӣ, сатҳи инкишофи базаи меъёрӣ-ҳуқуқиро дар сатҳи диссертатсионӣ ва монографӣ У. А. Азимӣ баррасӣ намудааст. Инчунин, масоили хусусиятҳои омода намудани кадрҳои касбӣ дар низоми мақомоти корҳои дохилии Тоҷикистони соҳибистиклро А. Ш. Давлатшоева таҳқиқ намудааст. А. Имомёрбеков масъалаи таърихи ташаккул

ва рушди мақомоти милитсияро дар Помир ва Н. Ҷ. Назаров. асосҳои ташкилӣ ва ҳуқуқии ташаккул ва рушди милитсияи тоҷикро дар давраҳои муайян таҳқиқ намудаанд.

Ҳамзамон, дар омода намудани диссертатсия, маводи сомонҳои интернетӣ, аз ҷумла, сомонҳои расмӣи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, АМИТ Ховар, ВКД ва саҳифаҳои электронии дигар рӯзномаҳои ҷумҳуриявӣ ва хориҷӣ васеъ истифода шудаанд.

Таҳқиқоти ин муаллифон, бештар моҳияти назариявӣ ва амалӣ дошта, ба масъалаи ташаккул ва рушди муассисаҳои таълимӣ мақомоти корҳои дохилии Тоҷикистон кам аҳаммият додаанд. Дар ин робита, муаллиф дар омӯзиш ва таҳқиқи мавзӯ кӯшиш намудааст, ки маҳз ба масъалаи рушди тақомули муассисаҳои таълимӣ мақомоти корҳои дохилӣ дар давраи солҳои 1991-2024 таваҷҷуҳи бештар зоҳир намояд, зеро баъди ба даст овардани Истиқлоли давлатӣ на танҳо муассисаҳои таълимӣ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуданд, балки рушди нумӯ намуданд. Дар оморасозии кадрҳои миллии Мақомоти корҳои дохилӣ дар таҳкими сулҳу субот, Ваҳдати миллий, амниятӣ таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва мубориза бо шаклҳои гуногуни ҷинояткорӣ саҳми арзанда гузоштаанд.

Робитаи таҳқиқ бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсия дар доираи нақшаи панҷсолаи корҳои илмӣ-тадқиқотии кафедраи таърихи халқи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи С. Айни барои солҳои 2021-2025 иҷро шудааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚ

Мақсади таҳқиқ. Ҳадафи асосии таҳқиқот инъикоси раванди таъсис ва ташаккули муассисаҳои таълимӣ Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи Истиқлолияти давлатӣ (1991-2024) мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқ. Барои расидан ба мақсади мазкур диссертант иҷрои вазифаҳои зеринро зарур мешуморад:

– омӯзиши таърихи пайдоиш ва рушди муассисаҳои таълимӣ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои охири мавҷудияти Иттиҳоди Шӯравӣ ва ба даст овардани Истиқлолияти давлатӣ;

– асосноксозӣ ва даврабандии таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даври Истиқлоли давлатӣ;

– коркард ва таҳлили муқоисавии афзалияти муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони соҳибхитӣ;

– ошкор сохтани муҳимтарин хусусиятҳои ҳоси таълиму тарбия бо назардошти махсусияти фаъолияти мақомоти милитсияи тоҷик дар марҳилаи ислоҳот ва азнавсозӣ;

– таҳлили стандартҳои байналмилалӣ ва кишварҳои пешрафта ва мутобикгардонии раванди таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо;

– омӯзиши омилҳо ва унсурҳои ташаккули худшиносии миллӣ, тарбия дар руҳияи садоқат ба Савганд, Президент ва арзишҳои миллӣ;

– таҳлили раванди тайёр намудани кадрҳои ҷавобгӯ ба талаботи замон ва кафили пайдории Истиқлолият ва ваҳдати миллӣ.

Объекти таҳқиқ. Объекти таҳқиқот таҳқиқ ва инъикоси марҳилаҳои таърихӣ бунёд ва инкишофи муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Мавзӯи (предмет) таҳқиқ таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Масоили оморасозии кадрҳо ва ба талаботи замон мутобик гардонидани сатҳи дониш ва ҷаҳонбинии онҳо муҳим буда, дорои хусусиятҳои таърихӣ ва педагогӣ-психологӣ мебошад. Яке аз ҷиҳатҳои муҳими предмети таҳқиқот-ин таҳлил ва ба низомии илмӣ даровардани сарчашмаҳои таърихӣ, санадҳои ҳуқуқӣ, ҳуҷжатҳои бойгонӣ ва дигар маводи матбуоти даврӣ, ки хусусиятҳои ҳоси оморасозии кадрҳоро дар низомии мақомоти қорҳои дохилӣ инъикос менамоянд.

Марҳила, мақон ва давраи таҳқиқ.

Марҳилаи таҳқиқот солҳои 2021 - 2024, яъне давраи таҳсил дар зинаи унвонҷӯйиро дар бар гирифта, он аз интиҳоби мавзӯи

диссертатсия, роҳбари илмӣ, таҳияи нақшаи корӣ, ҷамъовариҳои мавод ва омӯхтани он, навиштани диссертатсия, мақолаҳои илмӣ ва иштирок дар конференсияҳои фаро мегирад.

Мақоми таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар кафедраи таърихи халқи тоҷики ДДОТ ба номи С. Айни ба иҷро расонида шудааст.

Давраи таҳқиқот замони Истиқлол (1991-2024)-ро фаро мегирад.

Худуди ҷуғрофии таҳқиқро қаламрави Тоҷикистон дар бар мегирад.

Асосҳои назариявии таҳқиқотро асарҳои олимони ватанию хориҷӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, ҳуҷжатҳои бойгонӣ, нашрияҳои матбуоти даврӣ, монографияҳо ва мақолаҳои илмӣ ташкил медиҳанд.

Асосҳои методологии таҳқиқ. Диссертант дар навиштани рисола принсипи таърихият (историзм)-ро риоя карда, аз усулҳои маъмули илми таърих, аз қабili айнӣ, таҳлилий-муқоисавӣ, бетарафӣ, таърихӣ-муқоисавӣ, татбиқӣ, усули проблемавӣ-хронологӣ ва ғайра истифода кардааст.

Пойгоҳи сарчашмаиносии таҳқиқ. Ба сифати пойгоҳи сарчашмаиносии таҳқиқот маводи бойгонӣ, ҳуҷжатҳои расмӣ, суханронӣҳо ва асарҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ҳисоботҳои солони муассисаҳои таълимии ВКД, қарору қонунҳо, барномаҳои таълимӣ, асарҳои ёддоштӣ-тарҷумаиҳолӣ ва дигар асару мақолаҳои марбут ба таърихи муассисаҳои таълимии ВКД, инчунин, маводи матбуоти даврӣ ва сомонҳои интернетӣ дохил мешаванд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқ. Навгониҳои илмӣ қор аз он иборат аст, ки дар диссертатсия дар таърихнигории ватанӣ бори нахуст таърихи раванди таъсис ва ташаккули муассисаҳои таълимии Мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони Истиқлолияти давлатӣ (1991-2024) таҳқиқ гардидааст. Ҳамин тавр, масъалаҳои зерин ба ҳайси наvgониҳои илмӣ таҳқиқ муайян гардидаанд:

- бори аввал масъалаи таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар

солҳои охири мавҷудияти ИҶШС ва даврони Истиқлолияти давлатӣ мавриди омӯзиш қарор гирифт;

- раванди таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони Истиқлолияти давлатӣ даврандӣ гардид;

- бар асоси таҳлили муқоисавӣ афзалияти фаъолияти муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба замони шуравӣ нишон дода шуд;

- омилҳои ташаккул ва рушди таҳсилоти касбӣ дар низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти хусусиятҳои ислоҳоти милитсия то соли 2024 муайян гардид;

- бар асоси таҳлили меъёр ва стандартҳои байналмилалӣ ва кишварҳои пешрафта вижагиҳои мутобикгардонии раванди таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шуд;

- аҳамияти муассисаҳои таълимими МКД дар баланд бардоштани ташаккули худшиносӣ, ифтихорӣ милли ва ватандӯстӣ кормандони МКД инъикос гардидааст;

- нақши муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар омода намудани кадрҳои касбии МКД мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Нуқтаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Таҳқиқи ҷанбаҳои таърихӣ пайдоиш ва инкишофи муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ. Таҳқиқоти мазкур имкон медиҳад, ки шароит ва имкониятҳои таърихӣ рушди муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нигоҳи илмӣ баррасӣ гардад. Ин имконият медиҳад, ки минбаъд дараҷа ва сифати оморасозии кадрҳо барои МКД боз ҳам баландтар бардошта шавад.

2. Дар заминаи таҳқиқоти диссертатсионӣ хулоса баровардан мумкин аст, ки инъикоси мавзӯ барои инкишофи илми таърихи ватанӣ, самаранок гардонидани идоракунии МКД, пешрафти илму маориф мусоидат менамояд.

3. Дар заминаи таҳқиқи мавзӯ таҳлили муқоисавии тайёр кардани кадрҳо барои ВКД нисбат ба давраи то

сохибхитиёрӣ гузаронида шуда, афзалияти он дар замони Истиқлолияти давлатӣ инъикос гардидааст.

4. Дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ нақши муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми таълиму тарбияи кадрҳои баландхаттисоси МКД муайян гардида, дар асоси ҳидоятҳои Пешвои миллат, қарорҳои Ҳукумат, низомнома ва дастурамалҳо дар татбиқи сиёсати давлатии омодасозии кадрҳо ба системаи муайяни илмӣ-таърихӣ ворид гардиданд.

5. То давраи Истиқлолият дар Ҷумҳурии Шуравии Сотсиалистии Тоҷикистон ягон муассисаи таҳсилоти олии ВКД мавҷуд набуд. Танҳо мактаби миёнаи махсуси Душанбегии ВКД ИҶШС (бо таҳсили дусола) ва филиали Мактаби Олии Тошкандии ВКД ИҶШС (таҳсили ғоибона) фаъолият менамуд. Бо эълон гардидани Истиқлолияти давлатӣ дар заминаи мактаби миёнаи махсуси Душанбегии ВКД ИҶШС ва филиали мактаби олии Тошкандии ВКД ИҶШС бо қарори Кабинети вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Мактаби Олӣ ва баъдан бо қарори Ҳукумат ба Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон табдил дода шуд.

6. Муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти омодасозии касбӣ хусусиятҳои ба худ хосро касб намуда, дар таҳқиқот раванди пешбурди корҳои таълимӣ-тарбиявӣ, илмӣ-таҳқиқотӣ дар асоси фармоиш, низомнома, оинномаҳои ВКД дар муассисаҳои алоҳидаи таълимӣ инъикос гардидааст.

7. Дар таҳқиқоти илмӣ нақши кормандони илмӣ-педагогии муассисаҳои таълимии ВКД инъикос ёфта, ҷойгоҳ ва мавқеи он вобаста ба талаботҳои замон баррасӣ гардидааст.

8. Яке аз самтҳои фаъолияти муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамкорӣ бо созмонҳои байналмилалӣ ва муассисаҳои мақомотҳои корҳои дохилии кишварҳои хориҷӣ буда, раванди таърихӣ барқарорсозӣ ва ҳамкориҳои дучониба ва бисёрҷониба бо муассисаҳои таълимии дохил ва хориҷи кишвар таҳлилу баррасӣ гардидааст.

9. Яке аз масъалаҳои муҳим ва арзишманди таҳқиқ, омода намудани мутахассисони педагогӣ дар дохил ва хориҷи кишвар барои муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, дар рисолаи илмӣ, ин рӯкни муҳимми фаъолият таҳлилу баррасӣ гардидааст.

Чунин тадбирҳо имкон доданд, ки аввалин кадрҳои миллӣ барои МКД бо гирифтани маълумоти олии ҳуқуқшиносӣ, муҳандисӣ ва бехатарӣ аз сӯхтор бо рутбаи лейтенанти милитсия омода карда шавад.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқ. Мавзӯи таҳқиқотӣ аз масъалагузориҳои мубрами имкониятҳои пешниҳоди мулоҳизаҳои муаллиф нисбат ба омӯзиши таърихи халқи тоҷик дар баҳши инкишофи маориф ва илми ҷумҳурӣ дар солҳои соҳибистиклолӣ, инчунин такмил ва таҳқиқи объективонаи таърихи МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад. Таҳқиқот аз лиҳози назариявӣ душвориҳо ва нопуррагии таърихи фаъолияти муассисаҳои таълимӣ дар МКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро аз байн бурда, ҳамчун тадқиқоти маҷмуавӣ (комплексӣ) дар ин самт бори аввал дар таърихнигории миллӣ пешниҳод мегардад.

Ҷиҳати дигари назариявии таҳқиқ аз он иборат аст, ки рисола ва маводи он ҳамчун манбаи омӯзиши назариявии дуфанни таълимӣ «Таърихи халқи тоҷик» ва «Таърихи мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Тоҷикистон» хизмат намуда, донишҳои назариявиро дар ин самт васеъ мегардонад. Таҳқиқоти мазкур боиси ғанӣ гардидани донишҳои таърихӣ ва ҳуқуқӣ дар низоми идоракунии давлатӣ мусоидат намуда, боиси пешрафту такмили МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити ислохот ва навсозӣ мегардад. Дар рисолаи мазкур бори аввал афкори олимони тоҷик ҷамъоварӣ шудааст, ки ҷанбаҳои назариявии мавзӯи таҳқиқотиро қавӣ мегардонад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ. Аҳаммияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои рисолаи илмӣ дар раванди таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии низоми ВКД ба таври васеъ истифода мегарданд. Маводи диссертатсия ҳамчунин, дар омӯзиши фанҳои таърихи халқи тоҷик (даврани Истиклолият), таърихи милитсияи тоҷик, таърихи

мақомоти ҳифзи ҳукуки Тоҷикистон, ҳамчунин дар машғулиятҳои факултативӣ бо ихтисоси таърих ва ҳуқуқшиносӣ мавриди истифодаи васеъ қарор мегиранд.

Ҳамзамон, вобаста ба муҳтавои мавзуи рисолаи илмӣ фанҳои махсуси таълимӣ дар низоми муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қорӣ гардида, аз ҷониби роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба мавзӯ чанд конференсияҳои илмӣ-амалӣ ва семинарҳои сайёр бо ҷалби созмонҳои байналмилалӣ, аз ҷумла, САҲА гузаронида шуда, маводи таълимӣ ва тарғиботӣ ба нашр расиданд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ. Эътимоднокии натиҷаи рисолаи диссертатсионӣ ба таҳлил ва пажӯҳиши назариявӣ нисбат ба таърихи муассисаҳои таълимии ВКД бахшида шуда, масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ, таҳлили натиҷа, ҳулосабарориҳо, истифодаи мафҳумҳо, хронология, назарияҳои илмӣ ва тавсияҳои амалии муаллиф ба таҳлили раванди таърихии ташкилшавӣ ва ташаккули муассисаҳои таълимии ВКД дар марҳилаҳои таърихии муайян, аз ҷумла, Истиқлолияти давлатӣ асос ёфтааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия дар мавзуи «Таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (1991-2024)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих пешниҳод шудааст, ба талаботҳои шиносномаи ихтисосҳои ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 07.00.00-Илмҳои таърихӣ ва ҷаббатшиносӣ (07.00.02)-Таърихи ватанӣ ҷавобгӯ мебошад.

Саҳми шахсии доктараби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ. Омӯзиши мавзуи диссертатсионӣ-ин натиҷаи фаъолияти ҷаббатшиносаи муаллиф дар асоси таҳлил ва баррасии сарчашмаҳои таърихӣ, маводи илмӣ-таълимӣ, бойгонӣ, нашриёти даврӣ мебошад. Муаллиф дар таҳқиқоти диссертатсионӣ дар таҳлилу баррасии масъалаҳо мақсад ва вазифаҳои гузашташударо иҷро намуда, дар навбони илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва ҳулосаҳо саҳми

шахсии худро гузоштааст. Муаллиф дар така ба осори илмӣ таърихӣ давраҳои гунонун, аз ҷумла, Истиқлолияти давлатӣ андешаҳои хешро нисбат ба омодаسازی кадрҳо дар низоми МКД баён намуда, хулосабарорӣ намудааст, ки масъалаи мазкур аз даврони шуравӣ қомилан фарқ намуда, дар замони Истиқлолият пешравиҳои назаррас ба вуҷуд омада, муассисаҳои таълимӣ рушд ва тақмил ёфтанд.

Тасвӣб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Диссертатсия дар ҷаласаи васеи кафедраи таърихи халқи тоҷики факултети таърихи ДДОТ ба номи С. Айни муҳокима гардида, ба ҳимоя тавсия шудааст (протоколи № 11, 26.06.2025 с.). Муҳтавои асосӣ ва натиҷаҳои илмӣ диссертатсия дар конфронси илмӣ-назариявии донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ба сифати маъруза пешниҳод шудаанд.

Интишорот оид ба мавзӯи диссертатсия. Оид ба муҳтавои диссертатсия муаллиф 14 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 9 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақола дар нашрияҳои дигар аз рӯи мавзӯ дар конференсияҳои илмӣ-назариявии дохилиакадемиявӣ, сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналхалқӣ бо маърузаҳои илмӣ баромад намудааст.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия. Рисола дар ҳаҷми 184 саҳифаи ҷопи компютерӣ таълиф шуда, аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, 3 боб, 6 зербоб, хулоса, рӯйхати адабиёт (172 номгӯӣ) иборат мебошад. Мундариҷа ва соҳтори он ба мақсад ва вазифаҳои гузошташуда мутобиқат менамояд.

МУНДАРИҶАИ АСОСИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Дар муқаддима мубрам будани мавзӯ асоснок шуда, дараҷаи омӯзиши таҳқиқ, мақсад ва вазифаҳо, навгониҳои илмӣ, заминаи манбаъҳои қор, доираи хронологӣ ва ҷуғрофӣ, предмет ва объект, асосҳои методологии таҳқиқ, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, саҳми шахсии доғалаб дар таҳқиқ, тасвӣб ва амалишавии диссертатсия муайян гардидааст.

Боби якуми диссертатсия “**Заминаҳои асосии ташаккулёбии муассисаҳои таълимии мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон**” аз ду зербоб иборат мебошад.

Дар зербоби якум “**Заминаҳо ва марҳилаҳои асосии ташаккулёбии муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон**” заминаҳо ва марҳилаҳои асосии муассисаҳои таълимии мақомоти қорҳои дохилии Тоҷикистон баррасӣ гардидааст.

Диссертант менависад, ки раванди тайёр намудани кадрҳо барои ниҳодҳои ВҚД маҳз дар замони соҳибистиклолӣ дар шароитҳои хос ташаккул ёфтааст. Дар ин давра дар Тоҷикистон муассисаҳои таълимии ВҚД, аз ҷумла Мактаби Олии милитсия, ки баъдан ба Академия ВҚД табдил дода шуд, қолчи милитсияи ВҚД ҚТ, қолчи техникӣ – оташнишонии ВҚД ва маркази таълимии ВҚД таъсис дода шуданд, ки дар омода кардани кадрҳои соҳаи ВҚД саҳми назаррас доранд.

То Истиқлоли давлатӣ муассисаҳои таълимии ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тобеияти ВҚД ИҚШС буданд. Солҳои 30-юми асри ХХ дар назди ВҚД ҚШС Тоҷикистон қурсҳои кӯтоҳмуддати тайёр намудани кадрҳои милитсия барпо ёфтанд, ки дар онҳо мутахассисон аз дигар шаҳрҳои ИҚШС усулҳои пешрафтаи фаъолияти милитсияро ба қормандони МКД меомӯхтанд. Давомнокии ин қурсҳо то шаш моҳро дар бар гирифта, дар шаҳри Сталинобод (ш. Душанбе) ва дигар шаҳрҳои ИҚШС гузаронида мешуданд. Барои фаъолият дар мақомоти милитсия дар он солҳо шаҳрвандони қасбу қори қуноғун ва шаҳсони саводи ибтидоидошта низ қабул мешуданд. Инро зарурияти замона ва қурзур қардани муқориза алайҳи қиноятқорӣ тақозо мекард. Бо вучуди ин, қиҳати баланд бардоштани савияи дониши қормандони милитсия тадбирҳои зарурӣ андешида мешуд [31, с.94].

Мавриди қикр аст, ки аввалин мактаби дуСОлаи милитсия соли 1930 дар шаҳри Сталинобод (ш. Душанбе) таъсис ёфта буд. Аз миёнаи солҳои 40-ум то соли 1970 мактаби мақкур дар бинои Раёсати қорҳои ислоҳии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қойқир буд.

Чи тавре аз таҷрибаи таърихӣ бармеояд, то охири солҳои 60-уми асри XX дар қаламрави Тоҷикистон мактаби махсуси милитсия вучуд надошт. Танҳо мактаби миёнаи махсуси милитсияи Душанбегии ВКД ИҶШС соли 1970 ба ҷаъолият шуруъ намуд ва аввалин сардори ин мактаб собиқ муовини вазири корҳои дохилии ҶШС Тоҷикистон полковники хизмати дохилӣ Неъматов Ҳ. Н. таъйин гардид [14, с.55].

Солҳои 60-уми асри XX захираи кадрӣ барои ҷаъолияти самаранок нокифоя буд. Танҳо 12,6% ҳайати роҳбарикунандаи мақомоти милитсия маълумоти олӣ доштанд. Аз онҳо танҳо 9% маълумоти олии ҳуқуқӣ доштанд. Кормандоне, ки маълумоти миёнаи ҳуқуқшиносӣ доштанд, 18,5% ташкил медоданд. Аз ҳисоби ҳайати миёна ва хурди роҳбарикунанда танҳо 11,7% кормандон маълумоти миёна доштанд.

Дар бораи мушкилоти ягона муассисаи таълимӣ Назарзода Н.Ҷ менависад: «Мутобиқи талаботи замон охири солҳои 60-ум ба сохтмони бинои нави ҳозиразамони Мактаби миёнаи махсуси милитсия шуруъ карда шуда, он соли 1970 мавриди истифода қарор дода шуд.

Тӯли солҳои 1970-1991 ин мактаб барои МКД Тоҷикистон хизмати арзанда намуда, ҳазорҳо тоҷикписаронро ба оғӯши худ гирифта, таълиму тарбия намудааст ва ба кори амалӣ фиристодааст». То декабри соли 1991 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ягон муассисаи Олии таълимии ВКД вучуд надошт. Мутахассисони дорой маълумоти олӣ дар филиали Душанбегии Мактаби Олии Тошкент омода мешуданд. Ин душворӣ бо таъсиси Мактаби Олии ВКД бартараф гардида, дар натиҷа сохтори таълимӣ, дар натиҷаи муттаҳид сохтани филиали таҳсилоти ғойбонаи Мактаби Олии ВКД Тошкент ва мактаби миёнаи махсуси милитсияи ВКД Тоҷикистон барпо гардид.

Хулоса, заминаҳо ва марҳилаҳои асосии таъсисёбии муассисаҳои таълимии ВКД-ро баррасӣ карда ба хулоса омадан мумкин аст, ки танҳо дар давраи Истиқлол шароит ба амал омада, Мактаби Олии милитсия таъсис ёфтааст.

Зербоби дуюми боби якум “**Хусусиятҳои ҷаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқотии муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон**” ном дошта, дар он хусусиятҳои асосии

фаъолияти таълимӣ-илмӣ муассисаҳои таълимии милитсия таҳлил гардидааст.

Диссертант зикр менамояд, ки дар баробари дигар соҳаҳои хоҷагии халқ барои низоми МКД дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ як қатор пешравиҳо ва имкониятҳои нав дар омодазании кадрҳо ба миён омад. Дар амалӣ намудани вазифаҳои гузошташуда, ба роҳ мондани ҳамкорӣ миёни Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳим мебозад.

Мақсади асосии Мактаби Олии ВҚД тайёр намудани кадрҳои баландихтисос барои ниҳодҳои гуногуни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва қудратӣ ба шумор меравад. Мактаби Олӣ заминаи ташаккули касбияти мутахассисони оянда махсуб ёфта, аз рӯйи равия ва тахассус аз якдигар фарқ мекунанд. Ба ақидаи муҳаққиқон Исмоилов И.И. ва Насимов А.: «Мактабҳои олии ба чунин гурӯҳҳо чудо мешаванд: маълумоти гуманитарӣ, маълумоти илмӣ, табиӣ, техникӣ, биологӣ, металлургӣ, меъморӣ ва ғайра» [26, с.31].

Сохтори Мактаби Олии ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз кафедраҳо, факултетҳо, китобхонаи умумӣ ва махсус, шуъбаи таълим, шуъбаи илм ва таъбу нашр, хизмати тиббӣ, шуъбаи ақибгоҳ, шуъбаи кадрҳо, қисми навбатдорӣ, воҳидҳои таълимӣ - низомӣ иборат буд. Маблағгузорӣ ва таъмин бо таҷҳизот пурра ба уҳдаи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузор буда, нақшаҳои таълимӣ аз ҷониби Вазорати маориф дар мувофиқа бо Вазири қорҳои дохилӣ тасдиқ мешуданд. Мухлати таҳсил 4 сол (рӯзона) бо ихтисоси ҳуқуқшинос, 2 сол бо ихтисоси мутахассиси хурд бо маълумоти олии нопурра, таҳсили ғоибона 4 солу 6 моҳ бо ихтисоси ҳуқуқшинос, таҳсили ғоибона 4 сол бо ихтисоси мутахассис - муҳандис (беҳатарӣ аз сӯхтор) буд.

Хатмкунандагон баъд аз гузаштани таҷрибаомӯзии амалии 3- моҳа дар ШҚД-и ҷумҳурӣ, супоридани имтиҳонҳои давлатӣ ва гузаштан аз аттестатсия соҳиби диплом ва рутбаи «лейтенанти милитсия ва лейтенанти калони милитсия» мегардиданд.

Ҳамзамон бо таҳсилу таълим омӯзгорон, курсантон, шунавандагон ва кормандони Мактаби Олии ВҚД Ҷумҳурии

Тоҷикистон бар асоси моддаи 3-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» [8] ба таъмини тартибот ва беҳатарии ҷамъиятӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунии ва ҷинояткорӣ ҷалб мегардиданд.

Дар натиҷаи омӯзиш ва баррасии фаъолияти муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълум мегардад, ки талаботҳои он ба стандартҳои муносири таълимӣ дар доираи ИДМ, бахусус Федератсияи Россия бо назардошти манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқ гардонда шуданд [62, с.119-145].

Баъди ба даст овардани Истиқлолияти давлатӣ раванди ислоҳоти соҳаи маориф ба вучуд омада, қадамҳо барои рӯзмарра гардондан ва ба стандартҳои ҷаҳонӣ ҷавобгӯ будани он гузошта шудаанд. Дар баробари ин дар азнавсозии низоми маорифи халқ зарурияти омӯзиши ҷанбаҳои таърихӣ он ба вучуд омад [72, с.4]. Масоили дигари душвори ин давра тарҷумаи китобҳо ва адабиёти таълимӣ ба забони тоҷикӣ ба шумор мерафт. Тамоми адабиёти таълимӣ барои курсантон махсусан фанҳои таҳассусӣ бо забони русӣ таълиф шуда, аз замони шуравӣ боқӣ монда буданд. Ҳолати баамаломеда дар фаъолияти кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ва дигар сохторҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ душвориҳои зиёдро пеш овард ва ин душвориҳо марҳала бар марҳала ҳалли худро пайдо намуданд.

Дар баробари таълим дар факултетҳои № 1,3,4-и Мактаби Олии ВКД, Маркази таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази таълимии СХДО, Маркази таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ноҳияи Шаҳристон, ҳайати шахсии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Фармони Вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз қорҳои бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси мӯҳлаташ 1 моҳа, 14 рӯза ва 10-рӯза гузашта, пеш аз супоридани санҷишу имтиҳонҳо соҳиби сертификат мегарданд [20, с.49].

Фаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқотии муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба низоми ягонаи таълиму тарбия ва ба талаботҳои Вазорати маориф ва илм мутобиқ гардонидида мешуданд. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки

хама гуна дастовардҳои таълимӣ, илмӣ ва тадқиқоти муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси талаботҳои педагогӣ - психологӣ бояд ба касбияти фаъолияти махсуси кормандони милитсия мувофиқ гардонида шавад [35, с.66].

Ҳамин тариқ, фаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқоти муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи Истиқлолияти давлатӣ ба таври густурда ба роҳ монда шуда, сифати таълим давра ба давра баланд гардид. Дар ин давра, аз ҷониби муассисаҳои таълимӣ корҳои зиёди илмӣ-таҳқиқотӣ дар асоси лоиҳаҳои пешниҳод намуда анҷом дода шуданд.

Боби дууми диссертатсия **“Марҳилаҳои таърихӣ ва раванди омода намудани мутахассисон ва тақмили ихтисоси кормандони МКД”** унвон дошта, аз ду зербоб иборат мебошад.

Дар зербоби якуми боби дуум **“Омилҳо ва раванди ташкили корҳои таълимӣ ва тарбиявии кормандони МКД”** алалхусус, масъалаи сабабҳо ва раванди ташкили корҳои таълимӣ ва тарбиявии кормандони МКД баррасӣ гардидааст.

Дар диссертатсия баён гардидааст, ки марҳилаҳои таърихӣ ва раванди омода намудани кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар асоси фармону дастурамалҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ гардида, омили муҳими ташкили раванди таълим ба шумор меравад.

Ҷиҳати омӯзиши омилҳои ташаккулдиҳандаи раванди таълим дар МКД ва тарзи рафтору кирдор ва фарҳанги кормандони ин ниҳоди калидии кишвар дар шароити демократикунории ҷомеа бояд аз рӯи мавқеи диалектикии раванди шахсият ба курсантон ва шунавандагони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон омӯзонида мешуд.

Барои дар амал татбиқ намудани талаботи психологӣ ва педагогӣ ҳайати профессорон ва омӯзгорони муассисаҳои таълимии ВКД-и Ҷумҳурии Тоҷикистон аз курсҳои омӯзишии фанни педагогика ва психология дар кафедраи педагогикаи ҳозираи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон мегузаштанд. Зарурияти гузаронидани чунин омӯзишҳо ба он оварда мерасонд, ки дараҷаи тахассусии ҳайати профессорону омӯзгорон баланд бардошта мешуд. Шароити зарурии

фаъолияти МКД ба якчанд омилҳои муҳим аз қабili омили ҳуқуқӣ, омили ахлоқӣ ва эстетикӣ вобастагӣ дошт [51].

Раванди ташкили корҳои таълимӣ ва тарбиявӣ ба рақобатпазирии байни давлатҳо, ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ, муҳити психологӣ таъсири амиқи худро мегузорад. Низоми таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимии ВКД аз замони шуравӣ ташаккул ёфта, дар шароити Истиқлолияти давлатӣ рушд намуд. Муҳаққиқони низоми таълимии ВКД ИЧШС Талантов А.В ва Суворов Л.К. менависанд: «Омили ҳалқунандаи тайёр намудани мутахассисон ба сифати омодагии идеявӣ-назариявӣ, методӣ, дараҷаи илмӣ ҳаёати профессорону омӯзгорон, ҳамчунин фарҳанги умумӣ ва идроки онҳо вобастааст» [47, с.7].

Маврид ба зикр мебошад, ки мақсади асосии таълим дар муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон интиқоли донишҳои ҷамъиятӣ ва ҳуқуқӣ ба курсантон - шунавандагон мебошад. Таърихи рушду ташаккули муассисаҳои таълимии ВКД нишон медиҳад, ки онҳо дар ҳама марҳала аз муассисаҳои таълимии шаҳрвандӣ фарқ мекунанд, чунки курсантон ва шунавандагони муассисаҳои таълимии ВКД бо қабули тантанавии Савганди ҳаёати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД ҳамчун корманди милитсия махсуб меёбанд ва аз кафолатҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқии кормандони милитсия тибқи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи ҳаёати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД», ки аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137, тасдиқ гардидааст бархурдоранд.

Дар давраи Истиқлол дар ҷумҳурӣ коллеҷҳои ВКД Тоҷикистон низ, дар омодакунии кадрҳо нақш бозида истодаанд. Мақсади таъсис додани Коллеҷҳо қонеъ гардонидани талаботи шахсият ва ташаккулёбии касбӣ, инчунин мустаҳкам намудани қобилияти зеҳнӣ, фарҳангӣ ва ахлоқӣ бо касби маълумоти миёнаи касбӣ нигаронида шуда, талаботи ҷомеаро ба мутахассисони дорои маълумоти миёнаи касбидошта қонеъ менамояд [31, с.320-328]. Ҳамчунин бо тағйироту дигаргуниҳои сохтории ВКД, афзоиши талабот ба

кадрҳои маълумоти олий, дар Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон шубҳаву факултетҳои нав таъсис дода шуданд.

Ҳамин тариқ, раванди омода намудани мутахассисон ва таъсиси Академияи ВКД дар заминаи Мактаби Олии милитсия дар омода намудани кадрҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар сахми арзанда гузошт.

Зербоби дуҷуми боби дуҷуми диссертатсия **“Ташкили фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ ва такмили нерӯи зехнӣ”** номгузорӣ карда шуда, дар он масъалаҳои марбут ба фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ ва такмили зехнӣ дар доираи муассисаҳои таълимии МКД мулоҳизаронӣ шудааст.

Ба назари диссертант рушди маориф ва илм дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз соҳаҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ мебошад. Дар ин самт фаъолияти корҳои илмӣ-таҳқиқотии кормандони Академияи ВКД тақвият бахшид. Масалан, солҳои 2000-2005 ба Мактаби Олии ВКД яке аз таҷрибадори мақомоти корҳои дохилӣ Шамсулло Саймуддинов роҳбарӣ намуда, ӯ дар мавзӯи «Ризоияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳаммияти муосири он» рисолаи номзадӣ дифоъ намуда, ба унвони номзоди илмҳои сиёсатшиносӣ мушарраф гардид. Муовини сардори Академия оид ба корҳои илмӣ, К.Ҳ. Солиев рисолаи номзодии худро дар мавзӯи «Фаъолияти ҳуқуқмаънидодкунии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон: аспекти умуминазариявӣ» бо муваффақият ҳимоя намуда, дар самти ривочи корҳои илмӣ ва интишори дастовардҳои илмӣ Академия нақши калон гузоштанд. Инчунин дар ин айём сардори кафедраи фанҳои ҷамъиятӣ Розикзода А.Ш. дар мавзӯи «История формирования и деятельности милиции Таджикистана» [76] рисолаи докторӣ ҳимоя намуда, соҳиби унвони доктори илмҳои таърих гардид.

Солҳои 2005-2009 сардори Академия генерал-майори милитсия Дӯстов Файзиддин буд, ки дар ин солҳо нерӯи илмӣ-педагогӣ ва базаи моддӣ-техникии Академия устувор гашт. Муовини аввали сардори Академия, полковники милитсия Н.Ҷ. Назаров дар мавзӯи «Организационно-правовые основы становления и развития милиции Таджикистана (1917-2006 гг.)» [75] бомуваффақият рисолаи докториро ҳимоя намуд.

13-уми декабри соли 2013 бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тахти, № 626 ба вазифаи сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон генерал-майори милитсия Маҷидзода Ҷӯрахон Зоир таъйин шуд. Дар давраи роҳбарии Ҷ.З. Маҷидзода дар заминаи Академияи ВКД шуъбаи адъюнктура, ки дар ибтидо шуъбаи оморасозии кадрҳои илмӣ-педагогӣ ном дошт, ташкил шуд [21].

Таҷрибаи омода намудани кадрҳои илмӣ Академияро сардори Академия (2014-2024), доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, генерал-майори милитсия Ф.Р. Шарифзода идома дод.

Айни ҳол дар Академия 9 доктори илм, 45 номзади илм, 9 дотсент барои пешбурди раванди илм ва таълим саҳми босазо мегузоранд. Ҳама 24 кафедраи Академия бо кадрҳои илмӣ-педагогӣ пурра таъмин гаштаанд. Дар Академия дар ҳамроҳӣ бо Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи мавзӯҳои гуногуни илмӣ олимону омӯзгорон тадқиқотҳои бунёдии илмӣ мегузаронанд. Танҳо дар соли 2019 дар Академия зиёда аз 195 чорабиниҳои илмӣ-тадқиқотӣ гузаронида шудааст. Дар шуъбаи адъюнктура адъюнктон, унвонҷӯён таҳсил намуда, тадқиқоти диссертатсионӣ анҷом медиҳанд.

Хулоса, фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ ва тақмили нерӯи зехнӣ асосан дар давраи Истиқлолият рушд намуд. Маҳз дар ҳамин давра дар муассисаҳои олии таълимии МКД шуъбаи адъюнктура таъсис ёфт.

Боби сеюми диссертатсия **“Рушди фарҳанги касбии кормандон ва ҳамкориҳои байналмилалӣ мақомоти корҳои дохилӣ дар давраи Истиқлолияти давлатӣ”** ном дошта, он ҳам аз ду зербоб иборат мебошад.

Дар зербоби аввали боби сеюм **“Ташаккули фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ”** масъалаи ташаккули фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони милитсия дар солҳои Истиқлоли давлатӣ таҳлил гардидааст.

Дар ҷомеаи муосир фарҳанги касбӣ ва педагогӣ ҳамчун қисми таркибии ҳаёти маънавӣ нақши бузург мебозад. Муносибатҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ маҳз тавассути фарҳаги сиёсӣ, унсури иҷтимоӣ, баҳодихӣ, майлони одамон, инчунин меъёр,

малака ва тарзҳои рафтори сиёсии одамон баромад менамояд. Заминаи асосии фарҳанги сиёсӣ - ин рушди устувори иқтисодӣ ва иҷрои ҳадафҳои стратегии кишвар мебошад, ки аз таъмини амнияти озуқаворӣ, истиқлолияти энергетикӣ, баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ ва саноатикунонии босуръати кишвар иборат мебошад.

Барои баланд бардоштани маърифат ва фарҳанги сиёсии кормандон дар Вазорати корҳои дохилӣ дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ як қатор тадбирҳои муҳимми фарҳангӣ ба роҳ монда шуда, барои ташаккули фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандон аҳаммияти калон доранд.

Тадбирҳои дигари муҳимми фарҳангӣ барои баланд бардоштани фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ андешида шуданд, ки ба боло бурдани ҳисси ҳештаншиносӣ ва ватадӯстии онҳо мусоидат менамояд. Нақши фарҳанги касбӣ ва педагогӣ дар ташаккули ҷаҳонбинии сиёсии кормандон хеле бузург аст. Фарҳанги сиёсӣ дорои сохтор ва унсурҳои таркибӣ мебошад, ки ба шуури ҷамъиятии кормандон таъсири мусбӣ мерасонад. Фарҳанги сиёсии кормандони МКД-шакли махсуси фарҳанги сиёсӣ буда, маънои садоқат ба ватандорӣ, Президент, миллат, сохти конституционӣ ва манфиатҳои давлатро дорад [15, с.5-8, 18-26].

Барои муайян ва баргараф намудани мушкилию камбудии идоракунӣ ва ғайолияти хизмати мақомоти корҳои дохилӣ дар низоми Вазорати корҳои дохилӣ муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ мавҷуд мебошанд. Бо мақсади баланд бардоштани иқтидори илмӣ мақомоти корҳои дохилӣ, соли 2015 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Маркази илмӣ-тадқиқотии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис гардида буд. Аз моҳи июли соли 2021 Маркази илмӣ-тадқиқотиро номзади илмҳои таърих, подполковники милитсия Алимардонӣ Манучеҳр Усмонзод роҳбарӣ менамояд. Дар маркази мазкур кормандони пуртаҷрибаи мақомоти корҳои дохилӣ қору ғайолият менамоянд. Имрӯз Маркази илмӣ-тадқиқотӣ дар мавзӯҳои гуногуни ғайолияти мақомоти корҳои дохилӣ таҷриба мегузаронад. Самтҳои афзалиятноки ғайолияти Маркази илмӣ-

тадқиқотӣ омӯзиш ва тадқиқи мушкилиҳои муқовимат бо терроризм, экстремизм, коррупсия, гардиши ғайриқонунии маводи нашъаовар мебошад. Самти афзалиятноки фаъолияти маркази мазкур омода намудани маводҳои илмӣ ёрирасон барои ҷузъу томҳои ВҚД, аз ҷумла, барои кушунҳои дохилӣ ва вохидҳои таъйиноти махсус мебошад.

Ҳамин тариқ, дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ташаккул ёфта, дар умум кормандони милитсия дар бисёр ҷорабиниҳои илмӣ-фарҳангӣ ва дигар озмуну ҷорабиниҳои илмӣ натиҷаҳои назаррас ба даст оварданд.

Дар зербоби дууми боби сеюми диссертатсия **“Ҳамкории байналмилалӣ дар самти омода намудани мутахассисони МКД”**, яъне ҳамкории байналмилалӣ Тоҷикистон дар самти омодакунии мутахассисон барои МКД суҳан меравад.

Диссертант менависад, ки дар охири асри XX ва аввали асри XXI сатҳи ҷинойткорӣ дар тамоми кишварҳои ҷаҳон афзоиш ёфта, қабули тadbирҳои таъхирнопазирро дар мубориза бар зидди ҷинойткорӣ талаб мекард. Вазъияти баамаломата зарурати воқеиро ба миён овард, ки кишварҳо дар муносибати байниҳамдигарӣ аз ихтилоф гузашта ҳамкории байналмилалиро дар ин самт тақвият диҳанд [19].

Яке аз самтҳои муҳими фаъолияти милитсияи тоҷик омӯзиш ва истифодаи таҷрибаи пешқадами мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишварҳои ҷаҳон ба шумор меравад. Ҳамкории байналмилалӣ дар самти фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ ва таълимӣ қисми ҷудонашавандаи фаъолияти Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Бояд зикр намуд, ки дар ин муддат Академияи ВҚД зиёда аз 40 шартнома ва созишномаҳоро дар самти ҳамкории байналмилалӣ ба имзо расонидааст. Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо муассисаҳои илмӣ-таълимии системаи ВҚД, МКД давлатҳои ИДМ, аз ҷумла, Федератсияи Россия, Ҷумҳуриҳои Арманистон, Беларус, Қазоқистон, Қирғизистон, Молдова ва Озарбойҷон ҳамкорӣ менамояд [19, с.122-124].

Пас аз соли 2002 робита ва ҳамкории судманди муассисаҳои таълимии хориҷи кишвар бо муассисаҳои

таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шуд. Дар ин асос якҷанд созишномаҳо ба имзо расонида шуданд, ки самти корҳои илмӣ-таҳқиқот, омодаسازی кадрҳои илмӣ-педагогиро вусъат бахшиданд.

Дар маҷмӯъ мақомоти корҳои дохилӣ дар самти тайёр намудани мутахассисон ва табодули таҷриба бо 5 муассисаҳои таълимии хориҷи кишвар, ҳамкорӣ ва созишномаҳоро татбиқ менамояд. Соли 2002 чиҳати ҷоннок намудани фаъолият дар самти тайёр намудани кадрҳои илмӣ-педагогӣ байни Академия ва яке аз бонуфузтарин муассисаҳои таълимӣ дар миқёси ИДМ – Академияи идоракунии ВКД Федератсияи Россия шартномаи ба роҳ мондани муносибатҳои тарафайн баста шуда, то ҳол муносибатҳои мазкур идома доранд [19, с.150].

Дар тақвияти ҳамкориҳои байналмилалӣ байни муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ИДМ Ассотсиатсияи муассисаҳои олии таълимии давлатҳои ИДМ моҳи майи соли 2007 дар ш. Қазон созмон дода шуд [66, с.28].

Робитаҳои байналмилалӣ дар самти омодаسازی кадрҳо дар доираи якҷанд сохторҳо ва созмонҳои байналмилалӣ дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ густариш ёфт. Баъди ба даст овардани Истиқлолият робитаи муассисаҳои таълимии ВКД дар доираи Шурои Вазирони корҳои дохилии давлатҳои аъзои ИДМ ривож ёфт. Якҷанд созишномаҳо байни ВКД-ҳои давлатҳои аъзои ИДМ ба имзо расонида шуд, ки асосҳои ҳукукии густариши робитаҳои байналмилалиро ташкил доданд.

Дар баробари дар дохили кишвар омода намудани кадрҳои илмӣ-педагогӣ дар асоси созишномаи ҳамкорӣ байни Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Академияи идоракунии Федератсияи Россия омодаسازی кормандони илмӣ-педагогӣ афзоиш ёфт [21, с.136]. Ҳамчунин, Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо донишқадаю донишгоҳҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалии дигар робитаи ҳамкорӣ ба роҳ мондааст.

Хулоса, мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои соҳибистиклолӣ бо донишгоҳҳову донишқадаҳои кишварҳои хориҷӣ дар самти омода намудани кадрҳои баландхатисоси мақомоти корҳои дохила ҳамкорӣ намуда,

чандин созишнома ва шартномаҳои ҳамкорӣ ба имзо расонидаанд.

ХУЛОСА

I. НАТИҶАҲОИ АСОСИИ ИЛМИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Ҳамин тавр, аз таҳлили мавзуи мазкур маълум карда шуд, ки таъсис ва ташаккули муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1991-2024) барои ҷомеаи муосири тоҷик ҳамаҷиҳата муфид ва пандомӯз аст. Дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ ислоҳоти соҳаи милитсия гузаронида шуд, ки ба рушду такомули муассисаҳои таълимии ВКД заминаи мусоид фароҳам овард. Раванди зикргардида дар муассисаҳои таълимӣ ва илмӣ мақомоти корҳои дохилӣ, аз ҷумла Академияи ВКД, Коллеҷи милитсия, Коллеҷи оташнишонӣ-техникии ВКД, Маркази таълимии ВКД, Маркази илмӣ-тадқиқотии ВКД ва дигар марказҳои таълимии воҳидҳои сохтории ВКД амалӣ гардида, низомии таълиму тарбия, ба роҳ мондани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ, омода кардани мутахассисони касбии баландхатисоси МКД, ҳамкорӣ бо муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии кишварҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмиллалӣ ба сатҳу сифати нав баромад.

Таҳқиқоти анҷомдодашуда нишон дод, ки нақши муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар пешрафти низомии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар солҳои соҳибистиқлолии Ҷумҳурии Тоҷикистон хеле муассир арзёбӣ мегардад. Аз ин рӯ, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, махсусан Вазорати корҳои дохилӣ баҳри омода намудани кадрҳои мувофиқ ба замони муосири МКД тамоми чораҳои зарӯриро меандешад. Ҳамин, зарурияти ба миён омада буд, ки дар солҳои Истиқлоли давлатӣ дар зими заминаи Мактаби душанбегии милитсия, ки солҳои 70-уми асри гузашта таъсис дода шуда буд, Мактаби Олии ВКД таъсис дода шуд. Бо пешрафти ҷомеа ва ворид шудани Тоҷикистон ба ҷомеаи ҷаҳонӣ талабот ба мутахассисони

касбии МКД боз ҳам бештар гардид. Инро ба инобат гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Мактаби Олии ВКД-ро ба Академияи ВКД табдил дода, давра ба давра шумораи факултетҳо, ҳайати кадрӣ профессорону омӯзгоронро аз ҳисоби собиқадорони ВКД вобаста ба талаботи замон зиёд намуд.

Дар шароити кунунӣ нақши муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳкими худшиносии миллӣ, ватандӯстӣ, арҷ гузоштан ба арзишҳои миллии кормандони МКД мусоидат намудааст, чунки, агар шахс аз таърих ва гузаштаи ниёғони худ оғаҳӣ надошта бошад дар руҳи он худшиносии миллӣ ташаккул ёфтаи ғайриискон аст.

Фаъолияти кормандони МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз сарбории зиёдатӣ ва шиддати психологӣ вобаста буда, барои мутахассисони ояндаи МКД фаро гирифтани донишҳои педагогӣ ва психологӣ, фарҳанги касбӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин, муоширати касбӣ бо шахрвандон зарур мебошад. Аз ин рӯ, дар заминаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурияти кушодани кафедраи умумиакадемиявӣ «Педагогика ва психологияи Мактаби Олии ВКД» ба миён омадааст.

Дар рафти таҳқиқи мавзӯ муайян гардид, ки солҳои охир кормандони самти тафтишотӣ дар ошкорсозии ҷиноятҳо бо изи гарм ба душвориҳои зиёди касбӣ рӯ ба рӯ мегарданд. Дар ин замина, вобаста ба тараққиёт ва пешрафти илму техника ва технологияи муосир ошкорсозии ҷиноятҳои гуногун, махсусан дар самти экстремизму терроризм ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, ҷиноятҳои муташаккили байналмилалӣ, кор бо дастгоҳҳои махсуси криминалистӣ зарурияти кушодашавии факултаи навро тақозо менамояд.

Таҳқиқи мавзӯ нишон дод, ки бинобар дастури супоришҳои бевоситаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, гузариш ба стандарти байналмилалӣ таълим, омӯзиши таҷрибаи давлатҳои пешқадам ва рӯ ба инкишоф зарурияти ташкили

факултети алоҳидаи Омодаасозии кадрҳои илмӣ-педагогӣ ва такмили ихтисосро тақозо менамояд.

Таъкид ба ёдоварист, ки кормандони милитсия, дар бештар ҳолатҳои қорӣ бо шахсиятҳои гуногун суҳбатҳо ва пурсишҳо анҷом медиҳанд, ки метавонад ба вазъи руҳӣ ва психологӣ онҳо таъсир расонад. Дар ин асос кушодашавии марказҳои омӯзишии руҳӣ ва психологӣ дар заминаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи мақсад мебошад.

Таҳлилҳо нишон доданд, ки солҳои охир таъсири расонаҳои хориҷии давлатҳои дуру наздик ба мафкураи табақаи осебпазири ҷомеа, ноболиғону ҷавонон афзуда истодааст, ки ҳолати баамаломата боиси нигаронӣ мебошад. Умуман, дараҷаи маърифати шаҳрвандон ва сабабу омилҳои даст задан ба ҷиноятҳои гуногун ва ҳуқуқвайронкунӣ тадқиқотҳои сотсиологиро талаб мекунад. Чун таҷрибаи муосири дигар давлатҳои пешқадам барои пешгирии ҷиноятқорӣ таъсиси созмонҳо ва марказҳои гузаронидани пурсишҳои сотсиологӣ шарт ва амри зарурӣ маҳсуб меёбад.

Мақсад ва ҳадафи кормандони МКД ва дигар сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ муборизаи беамон ба муқобили ҳама гуна шаклҳои ҷиноятқорӣ мебошад. Барои амалӣ намудани мақсаду ҳадафҳои дар назди МКД гузошташуда, ҳамоҳангии таъмиқи қишрҳои ҷомеа бо кормандон МКД зарур ва саривақтӣ буда, дар пешгирӣ ва ошкор намудани ҷиноятҳо таъсиргузор мебошад. Дар ин самт дастурҳои Сарвари давлат боиси дастгирӣ буда, таъсиси Бунёди Шурои ҳамоҳангсозии фаъолияти МХХ бо шаҳрвандон дар шароити муосир мувофиқи мақсад мебошад.

Мақсади асосии таъсиси Коллеҷи милитсия тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тайёр намудани мутахассисон барои ҳифзи давлат ва сохтори конституционӣ дар ҳолатҳои бадшавии вазъи оперативӣ ва криминогенӣ мебошад. Хатмкунандагони Коллеҷи мазкур бояд гурӯҳҳои ҷиноятқорӣ муташаққилро фавран дастгир ва безарар карда тавонанд. Барои сайқал додани фаъолияти амалӣ дар чунин шароити эҳтимолӣ онҳо бояд ҳатман

касбияти худро дар қароргоҳҳои амалкунанда такмил дода, мукамал намоянд.

Дар тобеияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ғайр аз чузъу томҳо инчунин, Қушунҳои дохилӣ-ҳамчун чузъи таркибии Қувваҳои мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон амал мекунанд. Дар ин асос, ҳайати фармондеҳӣ ва аскарони Қушунҳои дохилии ВКД низ бояд таҷриба ва малакаи баланди касбӣ дошта бошанд, ки дар ҳолати эҳтимоли қорҳои фаврӣ бурда тавонанд. Бинобар ин, омӯзиши таҷрибаи давлатҳои пешқадам мувофиқи мақсад буда, тибқи қарордодҳо ва шартномаҳои байнидавлатию соҳавӣ ҳатман аскарону афсарон ба таҳсил, таҷрибаомӯзӣ ва такмили ихтисос фаро гирифта шаванд.

Худшиносӣ, ватандӯстӣ, ҳувияти миллӣ, ифтихор аз арзишҳои давлатӣ ва миллӣ дар инсон аз овони хурдсолӣ ташаккул меёбад. Танҳо бо ба вучуд овардани рағбат ва муҳаббат ба касби пурифтихори милитсия ҳатман наврасон бояд дар муассисаи таълимии миёнаи касбии махсус тарбия ёбанд. Чунин таҷриба аллакай дар Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди амал қарор гирифтааст.

Дар асоси низомномаи адои хизмати ҳарбӣ ҷавонписарон вазифадор мебошанд, ки ба муҳлати 2 сол аз хизмати ҳатмии ҳарбӣ гузаранд. Дар асоси дастури Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерали артиш мухтарам Эмомалӣ Раҳмон, барои тамоми наваскарон бояд шароитҳои моддӣ - маишӣ муҳайё карда шавад. Вобаста ба ин, ташкили шароити моддӣ - маишӣ ва варзишӣ барои курсантон ва рекуртони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон шарт ва зарур арзёбӣ мегардад.

Вобаста ба мавқеи ҷойгиршавии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳру вилоятҳо ва сарфаи молиявӣ зарурияти таъсиси факултетҳои нав пеш омадааст, ин имкон медиҳад, ки минтақаҳои ба маркази маъмурии вилояти

Хатлон соҳиби муассисаи нави таълимӣ ва инфрасохтори нав гарданд. Ин, ҳамчунин дар дурнамои рушди ояндаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст.

Зарурияти ворид намудани фанҳои мазкур, аз қабili курси махсус вобаста ба Мактаби давлатдорӣи Пешвои миллат, курси махсуси факултативии суханварӣ ва одоби муоширати касбӣ, асосҳои корҳои сиёсӣ - тарбиявӣ ва ҳарбӣ - ватандӯстӣ, инчунин курси махсуси муқовимат бо ифротгароӣ ба миён омадааст.

Омода ва тайёр намудани кадрҳо барои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо низоми таҳсилоти сезинагӣ тавассути низоми якҷоя намудани се раванди муосири омода намудани кадрҳо: оmodасозӣ, бозомӯзӣ ва такмили ихтисос амалӣ гардонида мешавад. Инро ба инобат гирифта, дар муассисаҳои таълимии МКД тамоми шароитҳои зарурӣ барои курсантон, шунавандагон, бозомӯзон фароҳам оварда шудааст.

Ҳамин тавр, таҳқиқоти диссертациониро ҷамъбаст намуда, ба ҳулосаҳои зерин расидем:

1. Ташаккули касбияти кормандони милитсия ва оmodасозии онҳо дар замони шуравӣ ташаккул ёфта, аз норасоӣ ва камбудӣ ӯри набуд [2-М, 8-М].

2. То расидан ба Истиқлолияти давлатӣ муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тобеияти ВКД ИҶШС фаъолият доштанд. Солҳои 30-юми асри XX дар назди ВКД ҶШС Тоҷикистон курсҳои кӯтоҳмуддати тайёр намудани кадрҳои милитсия таъсис дода шуданд, ки дар онҳо мутахассисон аз дигар ҷумҳуриҳои иттифоқӣ усулҳои пешрафтаи фаъолияти милитсияро ба кормандони МКД меомӯхтанд. Давомнокии ин курсҳо то шаш моҳро дар бар гирифта, дар шаҳри Сталинобод (шаҳри Душанбе) ва дигар шаҳрҳои ИҶШС гузаронида мешуданд. Барои фаъолият дар мақомоти милитсия дар он солҳо шаҳрвандони касбу кори гуногун ва шахсони саводи ибтидоидошта қабул мешуданд. Инро зарурияти замона ва пурзур кардани мубориза алайҳи ҷинояткорӣ тақозо мекард. Бо вучуди ин, ҷиҳати баланд бардоштани савияи дониши кормандони милитсия тадбирҳои мушаххас андешида мешуд[6-М, 8-М].

3. Аз таҷрибаи таърихӣ бармеояд, ки то охири солҳои 60-уми асри XX дар қаламрави Тоҷикистон мактаби махсуси милитсия вучуд надошт. Танҳо мактаби миёнаи махсуси милитсияи Душанбегии ВКД ИЧШС соли 1970 ба фаъолият шуруъ намуд, ки дар омода намудани кормандони мақомоти хифзи ҳуқуқ нақши калидӣ доштааст.

4. То декабри соли 1991 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ягон муассисаи олии таълимии ВКД вучуд надошт. Мутахассисони дорои маълумоти Олӣ дар филиали Душанбегии мактаби олии Тошкент омода мешуданд. Маҳз бо шарофати соҳибистиклолӣ, ин душворӣ бо таъсиси Мактаби Олии ВКД бартараф карда шуд. Дар ибтидои таъсиси Мактаби Олии ВКД моҳи августи соли 1994 дар ин муассисаи таълимӣ ҳамагӣ 60 нафар омӯзгору корманд ва баъдан 200 нафар фаъолият мекарданд.

5. Фаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқотии муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи Истиклолияти давлатӣ ба таври густурда ба роҳ монда шуда, сифати таълим хеле баланд гардид. Аз ҷониби муассисаҳои таълимӣ корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ дар асоси лоиҳаҳои пешниҳоднамуда анҷом дода шуданд. Хусусан, дар ин давра лоиҳаҳои илмӣ пешниҳоднамудаи МТМКД дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ қабул гардиданд[7-М].

6. Масъалаи тайёр намудани кормандони МКД дар солҳои Истиклоли давлатӣ, омили муҳимми ташкили раванди таълим дар муассисаҳои таълимии ВКД ба шумор меравад. Заҳмату меҳнатҳои шабонарӯзии роҳбарияти ҷумҳурӣ, мақомоти корҳои дохилӣ ва роҳбарони муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон имконият дод, ки дар замони Истиклолият кадрҳои зиёди соҳавӣ омода карда шуда, ҳамзамон барои ғанигардонии таҷрибаи онҳо муассисаҳои тақмили ихтисос таъсис дода шавад, ки ин воқеан, дар тарбияи кадрҳо нақши муҳим гузошт. Шароити зарурии фаъолияти МКД ба якҷанд омилҳои муҳим аз қабili омили ҳуқуқӣ, омили ахлоқӣ ва эстетикӣ вобастагӣ дошт[1-М].

7. Фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ ва такмили неруи зехнӣ асосан дар давраи Истиқлолият рушд намуд. Маҳз дар ҳамин давра дар муассисаҳои олии таълимии МКД шуъбаи адъюнктура таъсис ёфт, ки мақсади он тайёр намудани кадрҳои илмӣ ва илмӣ-педагогӣ дар соҳаи илмҳои ҳуқуқшиносӣ ва боло бурдани тайёрии назариявӣ ва таҳассусии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ буд. Аз соли 2014 дар Академияи ВКД шуъбаи тайёр намудани кадрҳои илмӣ ва илмӣ-педагогӣ таъсис дода шуда, воҳидҳои штатӣ ҷудо шуданд. Ҳатто дар муассисаҳои илмӣ - таълимии ВКД чиҳати омода намудани кадрҳои илмӣ шӯроҳои диссертатсионӣ барои дарёфти дараҷаҳои илмӣ доктори илм ва номзади илм амал мекунанд, ки аз фаъолияти пурсамари муассисаҳои илмӣ-таълимии МКД дарак медиҳанд.

8. Муассисаҳои таълимии ВКД дар баланд бардоштани сатҳи фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони МКД саҳми назаррас доранд. Дар ин замина, аз тарафи роҳбарияти муассисаҳои таълимии ВКД як қатор чорабиниҳои фарҳангӣ, семинарҳои омӯзишӣ, озмунҳо баргузор карда шудаанд. Инчунин, саҳми кормандони МКД дар бунёд ва таъмири ёдгориҳои таърихӣ, рушди муассисаҳои фарҳангии ВКД назаррас мебошад. Ғайр аз ин, дар ин давра аз ҷониби омӯзгорон ва кормандони ВКД як қатор китобҳои таълимиву илмӣ таълиф гардида, лоиҳаҳои илмӣ - таҳқиқотӣ анҷом дода шуданд, ки ба баланд бардоштани фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони МКД мусоидат намудааст. Қайд намудан ба маврид аст, ки саҳми олимони муассисаҳои таълимии МКД дар рушди илми тоҷик назаррас мебошад[1-М].

9. Муассисаҳои таълимии МКД, махсусан Академияи ВКД фаъолияти худро ҳамеша васеъ намуда, ҳамкориҳои судманди худро бо як қатор кишварҳои хориҷӣ, махсусан Федератсияи Россия, давлатҳои аъзои ИДМ, Ҷумҳурии мардумии Чин, кишварҳои Аврупо, ИМА, Эрон, Созмонҳои байналмилалӣ минтақавӣ дар самти омода намудани кадрҳои баландихтисоси мақомоти корҳои дохилӣ ба роҳ

мондааст. Ҳамкориҳо, асосан ба муборизаи муташаққилонаи ҷинойткории трансмиллӣ, пешрафти муассисаҳои таълимӣ, омода намудани кадрҳои илмӣ, бозомӯзӣ, табодули таҷриба, тақмили ихтисоси кормандон нигаронида шуда, давра ба давра васеъ гардида истодааст.

II. ТАВСИЯҲО ОИД БА ИСТИФОДАИ АМАЛИИ НАТИҶАҲОИ ТАҲҚИҚ

Бо мақсади истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот чунин тавсияҳо пешниҳод карда мешаванд:

- бо мақсади омода намудани мутахассисони касбии тафтишотӣ, ифтитоҳи факултети «Тафтишот» дар заминаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон саривақтӣ ва зарур мебошад;

- барои баланд бардоштани касбияти кормандони МКД ва ҷалби онҳо ба корҳои илмӣ-тадқиқотӣ, омода намудани кадрҳои сирф педагогӣ, ифтитоҳи факултети «Омодасозии кадрҳои илмӣ - педагогӣ ва тақмили ихтисос», инчунин дар заминаи шуъбаи адъюнктураи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис додани таҳсили шуъбаҳои рӯзона ва ғойибонаи зинаи магистратура;

- таъсис додани Маркази азнавбарқарорсозии психологӣ кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ;

- таъсиси Маркази омӯзиш ва пурсиши сотсиологӣ дар заминаи Маркази илмӣ-тадқиқотии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- бунёди Шурои ҳамоҳангсозии фаъолияти МҲХ-и Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти тарбия ва омодасозии кадрҳо дар заминаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- таъсиси парки технологӣ дар назди МТД Коллеҷи техникӣ - оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ноҳияи Данғара;

- таъсиси қароргоҳи машқгоҳи тактикӣ ва омодасозии ҷангӣ дар МТД Коллеҷи милитсия бо қароргоҳ дар шаҳри Кӯлоб;

- тақвият бахшидан ва зиёд намудани шумораи квота ва бурсияҳо дар муассисаҳои таълимии ИДМ, Чин, Ҳиндустон ва дигар кишварҳо;

- таъсиси муассисаи давлатии таълимии таҳсилоти миёнаи касбии «Литсейи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар заминаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- фароҳам овардани шароити моддӣ - маишӣ ва варзишӣ барои курсантон ва рекуртони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- дар вилояти Хатлон таъсис додани яке аз факултетҳои Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- дар нақшаҳои таълимии муассисаҳои таълимии ВКД қорӣ намудани фанҳои таълимии тарғибкунандаи худшиносии миллӣ, ҳифзи арзишҳои миллию давлатӣ.

РҶҲАТИ АДАБИЁТ

Осор, суҳанронӣ ва Паёмҳои Пешвои миллат

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ», шаҳри Душанбе, 28-уми декабри соли 2024 [Матн] // Ҷумҳурият. – 2024. – 30 декабр.

2. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2007. – Ҷ.7. – 480 с.

3. Раҳмонов, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмонов. – Душанбе: Ирфон, 2011. – Ҷ.10. – 512 с.

4. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2017. – Ҷ.14. – 576 с.

5. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2018. – Ҷ.17. – 576 с.

6. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2019. – Ҷ.18. – 576 с.

7. Раҳмон, Э. Уфуқҳои Истиқлол [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе, 2018. – 436 с.

Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон

8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», аз 23-юми майи соли 1998, №651.

9. Барномаи ислохоти милитсия барои солҳои 2021-2025 [Матн]. – Душанбе, 2021. – 24 с.

Монографияҳо ва китобҳои илмӣ-оммавӣ

10. Абдулов, А. Нахустин маркази таълимӣ барои кадрҳои рохбарикунанда [Матн] / А. Абдулов. – Душанбе, 2011. – 68 с.

11. Абдурашитов, Ф.М. Фаъолияти сохторҳои кудратӣ ва низоми ҳуқуқии Тоҷикистон дар охири асри XX аввали асри XXI [Матн] / Ф.М. Абдурашитов. – Душанбе: Дониш, 2021. – 156 с.

12. Азими, У.А. Кадровое обеспечение органов внутренних дел Таджикистана: историко-правовой анализ [Текст]: монография / У.А. Азими. – Душанбе: Сифат-офсет, 2022. – 250 с.

13. Азими, У.А. Формирование и развитие кадрового обеспечения органов внутренних дел Таджикистана [Текст]: монография / У.А. Азими. – Душанбе, 2020. – 89 с.

14. Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. – Душанбе: Эр-граф, 2021. – 216 с.

15. Асламов, Б.С. Фарҳанги сиёсӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ҷ.Ҷ. Боев, К.С. Саидолимов. – Душанбе, 2007. – 32 с.

16. Асламов, С.Б. Милитсияи Тоҷикистон – таҳкимбахши Истиқлолияти давлатӣ [Матн]: назаре ба таърихи милитсияи тоҷик / С.Б. Асламов, М.Ф. Қосимов. – Душанбе: Академияи ВКД, 2018. – 85 с.

17. Буриев, И.Б. История государства и права Таджикистана [Текст] / И.Б. Буриев. – Душанбе: Ирфон, 2007. – 244 с.

18. Буриев, И.Б. Становлении и развития институтов государственности на территории Таджикистане [Текст]: до советского период / И.Б. Буриев. – Душанбе, 2008. – 320 с.

19. Вазорати корҳои дохилӣ – тақягоҳи боэътимоди Истиқлолият [Матн] / зери таҳрири А.А. Қаҳҳоров. – Душанбе: ҶДММ «Контраст», 2011. – 200 с.

20. Давлатшоева, А.Ш. Современные тенденции и подходы к подготовке профессиональных кадров для органов внутренних дел Республики Таджикистан. – Душанбе: Академия МВД РТ, 2017. – 175 с.

21. 10-солагии шувбаи адъюнктураи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 2014-2024) [Матн]: маҷмуаи иттилоотӣ. – Душанбе: Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2024. – 200 с.

22. Зарифов, Н. Саҳифаҳо аз таърихи маорифи Тоҷикистони Шуравӣ [Матн]: маҷмуи мақолаҳо / Н. Зарифов. – Душанбе, 2021. – 116 с.

23. Зоиров, Дж.М. Таджикистан: от государства Саманидов до суверенной государственности [Текст]: историко-правовой анализ / Дж.М. Зоиров. – Душанбе, 2004. – 287 с.

24. Зоиров, Ҷ.М. Заминаҳои ҳукукии пайдоиш ва инкишофи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Тоҷикистон [Матн] / Ҷ.М. Зоиров. – Душанбе, 2008. – 116 с.

25. Имомёрбеков, А. Дар роҳи адолат [Матн] / А. Имомёрбеков. – Душанбе: Ирфон, 2006. – К.1. – 256 с.

26. Исмоилов, И.И. Асосҳои идоракунии маориф [Матн] / И.И. Исмоилов, А. Насимов. – Душанбе, 2008. – 58 с.

27. Қосимов Ф.М. Ташаккул ва рушди фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Тоҷикистон [Матн] / Ф.М. Қосимов. – Душанбе, 2023. – 240 с.

28. Қосимов, Ф.М. Заминагузори илм ва фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]: маҷмуи мақолаҳо / Ф.М. Қосимов. – Душанбе, 2017. – 110 с.

29. Латифзода, С.З. Меъёрҳои касбӣ-психологӣ қабули номзадҳо ба мақомоти корҳои дохилӣ ва роҳнамоии психологӣ онҳо [Матн] / С.З. Латифзода. – Душанбе, 2015. – 168 с.

30. Маҷидзода, Ҷ.З. Ҷинойткорӣ муташаққил ва трансмиллӣ [Матн] / Ҷ.З. Маҷидзода, Н. Назаров. – Душанбе, 2014. – 268 с.

31. Назарзода, Н. Таърихнигории милитсияи тоҷик [Матн] / Н. Назарзода, Ш. Маҳмудзода, Х.А. Умари ва диг. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 544 с.
32. Назаров, Н. Милиция Таджикистана в условиях независимости (1991-2009 гг.) [Текст] / Н. Назаров. – Душанбе: Эр-граф, 2010. – 248 с.
33. Назаров, Н. Организационно-правовые основы создания и развития таджикской милиции (1917-1945 гг.) [Текст] / Н. Назаров. – Душанбе: Эр-граф, 2009. – Кн.1. – 267 с.
34. Назаршоев, Н.М. Военная история Таджикистана [Текст] / Н.М. Назаршоев, И.Х. Бониезов. – Худжанд: Хуросон, 2019. – Т.2. – 876 с.
35. Педагогикаи харбӣ [Матн]. – Душанбе, 2022. – 166 с.
36. Раджабзода, Р.М. Проблемы формирования правовой системы Республики Таджикистан [Текст]: теоретико-методологический аспект / Р.М. Раджабзода. – Душанбе, 2000. – 184 с.
37. Рахимзода, Р.Х. История ОРД в Таджикистане [Текст] / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе, 2012. – 136 с.
38. Рахимзода, Р.Х. Обеспечение экономической безопасности [Текст] / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе, 2018. – 235 с.
39. Рахимзода, Р.Х. Оперативно-розыскная деятельность: история и современность [Текст]: монография / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе: Эр-граф, 2016. – 320 с.
40. Раҳимзода, Р.Ҳ. Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва судӣ оид ба ҷаъолияти ташкилотҳо, ҳизбҳо ва ҳаракатҳои дорои самти террористӣ ва экстремистидошта [Матн] / Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе, 2015. – 232 с.
41. Рачабзода, Р.М. Фарҳанги ҳуқуқи касбӣ [Матн] / Р.М. Рачабзода. – Душанбе: Полиграф групп, 2020. – 224 с.
42. Розикзода, А.Ш. История формирования и деятельности милиции в Таджикистане [Текст] / А.Ш. Розикзода. – Душанбе: Ирфон, 2004. – Ч.2. – 154 с.

43. Розикзода, А.Ш. Становление милиции Таджикистана [Текст] / А.Ш. Розикзода. – Душанбе: Ирфон, 2011. – 404 с.

44. Розикзода, А.Ш. Маълумотномаи кормандони милитсия [Матн] / А.Ш. Розикзода, К.Х. Солиев. – Душанбе, 2001. – 56 с.

45. Розикзода, А.Ш. Милитсия – ҳомии тартибот [Матн] / А.Ш. Розикзода; зери таҳрири Р.Ҳ. Раҳимов. – Душанбе: Эр-граф, 2010. – 364 с.

46. Солиев, К.Х. Право разъяснительная деятельность Верховного суда Республики Таджикистан [Текст]: общетеоретическая аспект / К.Х. Солиев. – Душанбе, 2004. – 206 с.

47. Суворов, Л.К. Педагогический контроль в системе заочного обучения МВД СССР [Текст] / Л.К. Суворов, А.В. Талантов. – М., 1988. – 38 с.

48. Хайдарзода, Ш. Формирование профессионально-педагогической культуры курсантов Академии МВД Республики Таджикистан [Текст] / Ш. Хайдарзода. – Душанбе: Олами дониш, 2017. – 165 с.

49. Хотамов, Н.Б. Свержение эмиратского режима в Бухаре [Текст] / Н.Б. Хотамов. – Душанбе, 2018. – 336 с.

50. Хушвахтзода, Х.Х. Институт военного управления Таджикистана в VII-XIII вв. [Текст] / Х.Х. Хушвахтзода. – Худжанд: Ношир, 2002. – 172 с.

51. Хайдарзода, Д.П. Тайёрии сафорой [Матн]: дастури таълимӣ-методӣ оид ба гузаронидани чамъомади таълимӣ-сахрой / Д.П. Ҳайдарзода. – Душанбе: Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2017. – 108 с.

Мақолаҳо аз матбуоти даврӣ ва маҷмуаҳои илмӣ

52. Азими, У.А. Принципы кадрового обеспечения органов внутренних дел [Текст] / У.А. Азими // Академический журнал. – Душанбе, 2019. – №1 (29). – С.67-72.

53. Азими, У.А. Развитие правового воспитания в органов внутренних дел Таджикистана [Текст] / У.А. Азими

// Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. – Душанбе, 2019. – №6. – Ч.1. – С.271-278.

54. Асламов, С.Б. Создание единой системы безопасности стран Центральной Азии – необходимая мера обеспечения стабильности региона (геополитический аспект) [Текст] / С.Б. Асламов, М.Ф. Косимов // Научно-политический журнал института государственного управления при Президенте РТ. – Душанбе, 2015. – №2 (26). – С.92-102.

55. Давлатшоева, А.Ш. Языковое образование курсантов (слушателей) Академии Республики Таджикистан в современных условиях [Текст] / А.Ш. Давлатшоев // Реализация инновационной системы языковой подготовки в неязыковых вузах: проблемы и перспективы: сборник материалов международной научно-практической конференции. – Воронеж, 2016. – Ч.1. – С.44-49.

56. Давлатшоева, А.Ш. Изменения имиджа сотрудника милиции как одна из главных целей реформирования милиции в Таджикистане [Текст] / А.Ш. Давлатшоев // Актуальные проблемы права: достижение и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию Казахской полиции и проведению «ЕХРО-2017: Энергия будущего». – Актобе: Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан им. М. Букембаева, 2017. – Т.1. – С.126-129.

57. Имомёрбеков, А. История становления органов милиции на Памире в таджикской исторической науке [Текст] / А. Имомёрбеков // РТСУ. – Душанбе, 2014. – №2(45). – С.156-160.

58. Имомёрбеков, А. Становление органов милиции на Памире (1917 по 1924 гг.) [Текст] / А. Имомёрбеков // Вестник ТНУ. – Душанбе, 2014. – №3/8 (150). – С.99-203.

59. Назаров, Н. Кадровая политика органов внутренних дел Таджикистана в 70-80 годы [Текст] / Н. Назаров // Вестник педагогического университета. – Душанбе, 2004. – №6. – С.65-75.

60. Назаров, Н. О структурной реорганизации МВД Республики Таджикистан [Текст] / Н. Назаров, Р.З. Джураев // Осори илмийи Мактаби Олӣ. – Нашри 2. – Душанбе: Мактаби Олии ВКД, 1999. – С.66-67.

61. Назаров, Н.Д. Милитсия – таъягоҳи бозътимоди Истиқлолият [Матн] / Н.Д. Назаров // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2001. – Вып.4. – С.78-84.

62. Педагогический поиск [Текст]: информационно-методический дайджест. – М.: Московская Академия МВД России, 2000. – Вып.9. – Ч.1. – С.36-145.

63. Розикзода, А.Ш. Об истории организации Министерства внутренних дел Таджикистана (1924-1946 гг.) [Текст] / А.Ш. Розикзода // Труды Высшей школы МВД Республики Таджикистан. – 1999. – Вып.2. – С.77-80.

64. Розикзода, А.Ш. Полицейская служба в дореволюционной Таджикистане [Текст] / А.Ш. Розикзода // Труды Высшей Школы МВД РТ. – Душанбе, 1998. – Вып.1. – С.45-52.

65. Розикзода, А.Ш. Страницы исторической летописи милиции Таджикистана [Текст] / А.Ш. Розикзода // 75 лет МВД Республики Таджикистан. юбил. журн. – Душанбе, 2000. – С.11-17.

66. Содружество [Текст] // Журнал Совета Министров внутренних дел государств-участников СНГ. – М., 2017. – №1. – С.28.

67. Солиев, К.Х. К проблеме концептуализации понятию уголовные политики [Текст] / К.Х. Солиев // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2022. – №2 (54). – С.39-45.

68. Солиев, К.Х. Сближение и гармонизация законов государств-членов СНГ об оперативно-розыскной деятельности [Текст] / К.Х. Солиев // Современные состояние науки и законодательства об оперативно-розыскной деятельности. Материалы международной научно-практической конференции. – Душанбе: Виктор-Принт, С.81-89.

69. Шарифзода, Ф.Р. Информационные потребности государства в формировании, цифрованного пространство для обеспечение национальной безопасности [Текст] / Ф.Р. Шарифзода, А.Д. Улянов // Вестник Восточно-Сибирского института МВД России. – 2022. – №49 (103). – С.51-61.

Автореферат ва диссертатсияҳо

70. Азими, У.А. Кадровое обеспечение органов внутренних дел Таджикистана: историко-правовой анализ [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Азими Умеда Акбар. – Душанбе, 2020. – 25 с.

71. Давлатшоева, А.Ш. Особенности подготовки профессиональных кадров в системе органов внутренних дел суверенного Таджикистана [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Давлатшоева Азиза Ширинбековна. – Душанбе, 2015. – 22 с.

72. Зарифов, Н.Х. Становление и развитие системы народного образования в Таджикистане (1924-1929 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. истор. наук: 07.00.02 / Зарифов Насимджон Хакимджонович. – Душанбе, 2019. – 25 с.

73. Имомёрбеков, А. История формирования и развития органов милиции на Памире (1917-1945 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. истор. наук: 07.00.02 / Имомёрбеков Атобек. – Душанбе, 2015. – 26 с.

74. Кахоров, А.А. Правоохранительная система Таджикской АССР (1924-1929 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кахоров Абдурахим Абдулахадович. – Душанбе, 1999. – 194 с.

75. Назаров, Н.Дж. Организационно-правовые основы становления и развития милиции Таджикистана (1917-2006 гг.) [Текст]: автореф. дис... д-ра юрид. наук / Назаров Носир Джобирович. – М., 2007. – 62 с.

76. Розикзода, А.Ш. История формирования и деятельности милиции Таджикистана [Текст]: дис... д-ра истор. наук: 07.00.02 / Розикзода Абдулхаками Шерали. – Душанбе, 2002. – 342 с.

77. Хусайнов, А.К. Формирование мировоззрения молодёжи в условиях демократизации общества: опыт

Таджикистана [Текст]: автореф. дис... канд. пол. наук: 23.00.02 / Хусайнов Ахмаджон Курбонович. – Душанбе, 2007. – 22 с.

78. Шарифзода, Ф.Р. Теоретико-правовые организации деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан в системе обеспечения национальной безопасности государства [Текст]: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / Шарифзода Файзали Рахмонали. – М., 2022. – 556 с.

79. Шарифзода, Ф.Р. Теоретико-правовые организации деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан в системе обеспечения национальной безопасности государства [Текст]: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / Шарифзода Файзали Рахмонали. – М., 2022. – 56 с.

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ МУАЛЛИФ ДОИР БА МАВЗУИ ДИССЕРТАТСИЯ

1.Мақолаҳое, ки дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиякардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расидаанд:

[1-М]. Ташрифзода, Ф.Қ. Ташаккули фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Б.С. Асламов // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2022. – №3 (98). – С.357-362.

[2-М]. Ташрифзода Ф. Қ. Таъсис ва инкишофи низоми таълим ва тайёр намудани кадрҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми Донишқадаи забонҳо (силсилаи илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих). – Душанбе, 2022. – №4 (48). – С.241-247.

[3-М]. Ташрифзода Ф. Қ.. Обеспечение национальной безопасности Таджикистана: геополитический взгляд [Текст] / Б.С. Асламов Ф.К. Ташрифзода // Маҷаллаи илмӣ мактаби Олии ҚДАМ Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. – №2 (4). – С.45-55.

[4-М]. Ташрифзода Ф. Қ.. Таъмини амниятӣ миллии Тоҷикистон: назари геополитикӣ ба он [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.К. Ташрифзода// Муносибатҳои байналмилалӣ ва амният. – Душанбе, 2023. – №4 (4). – С.69-79.

[5-М]. Ташрифзода, Ф.Қ. Таъмини амниятӣ иттилоотӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити таҳдидҳои навини олам [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Л.Х. Расулзод // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ. – Душанбе, 2024. – №4. – С.287-291.

[6-М]. Ташрифзода Қ.Ф..Создание и развитие системы обучения и подготовки кадров в органах внутренних дел [Текст] / А.К. Хусаинов, Ф.К. Ташрифзода // Вестник Таджикского национального университета. – Душанбе, 2024. – №11. – С.66-73.

[7-М]. Ташрифзода, Ф.Қ. Хусусиятҳои фаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқотӣи муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми Донишқадаи забонҳо (силсилаи илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих). – Душанбе, 2025. – №2 (58). – С.379-384.

[8-М]. Ташрифзода, Ф.Қ. Ташаккули муассисаҳои таълимӣ дар мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2025. – №3 (116). – С.302-308.

[9-М]. Ташрифзода Ф. Қ. Ҷангҳои иттилоотӣ дар меҳвари сиёсати абарқудратҳо [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Л.Х. Расулзод // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ. – Душанбе, 2025. – №4. – С. 273-280.

2.Мақолаҳои илмие, ки дар маҷмуаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ҷоп шудаанд:

[10-М]. Ташрифзода Ф. Қ. Ташаккули мактаби сиёсии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣи ҷумҳуриявӣ бахшида ба 30-солгии Иҷлосияи XVI Шурои

Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 15 ноябри соли 2022. – Душанбе, 2022. – С.179-183.

[11-М]. Ташрифзода Ф. Қ. Терроризм ва экстремизм: зухурот ва хатари он ба инсонӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Ифротгароии динӣ ҳамчун таҳдид ба минтақаи Осиёи Марказӣ» ДДОТ ба номи С.Айнӣ бахшида ба 30-солгаии таъсиси Ҷувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 20 феввали соли 2023. – Душанбе, 2023. – С.98-103.

[12-М]. Ташрифзода Ф. Қ. Аҳаммияти умумиинсонии афкори фалсафии Абурайҳони Берунӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии байналмилалӣ дар мавзуи «Берунӣ алломаи машриқзамин» ДДОТ ба номи С.Айнӣ бахшида ба 1050-солагии А. Берунӣ, 20 майи соли 2023. – Душанбе, 2023. – С.185-189.

[13-М]. Ташрифзода Ф.Қ. Таъсис ва инкишофи низоми таълим ва тайёр намудани кадрҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-методӣ дар мавзуи «Масъалаҳои мубрами таълими таърих: мушкилот ва дурнамо дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ДДОТ ба номи С. Айнӣ бахшида ба 115-солгаии Ҷаҳрамони Тоҷикистон, академик Бобочон Ғафуров, 23 декабри соли 2023. – С. 197-200.

[14-М]. Ташрифзода Ф. Қ.. Давлати Сосониён: баъзе ҷанбаҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии он [Матн] / Б.С. Асламов, Д.О. Ҳалимзода, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии байналмилалӣ дар мавзуи «Ҷойгоҳи Сосониён дар таърих ва тамаддуни умумиҷаҳонӣ» бахшида ба 1800-солагии таъсисёбии давлати Сосониён, ДДОТ ба номи С.Айнӣ, 26 апрели соли 2024. – Душанбе, 2024. – С.206-207.

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

**ТАДЖИКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ
САДРИДДИНА АЙНИ**

**УДК 378:551.74 (091) (575.3)
ББК 74.58:67.99 (2) 116.31+63.3 (2 тадж)
Т - 25**

ТАШРИФЗОДА ФОЗИЛ КУРБОН

**ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ОРГАНОВ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН
(1991-2024 ГГ.)**

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени кандидата
исторических наук по специальности 07.00.02. –
Отечественная история (История таджикского народа)

Душанбе-2025

Диссертация была подготовлена на кафедре истории таджикского народа, факультета истории и права, Таджикского государственного педагогического университета имени Садриддина Айни.

Научный руководитель: **Хусайнов Ахмад Курбанович** – доктор исторических наук, доцент, заведующий кафедрой общей истории и международных отношений ТГПУ имени Садриддина Айни.

Официальные оппоненты: **Ализода Бахриддин Пирмухаммад** – доктор исторических наук, и.о. профессора, директор Института государственного управления и государственной службы Академии государственного управления при Президенте Республики Таджикистан
Равшанзод Маликфаридун – кандидат исторических наук, доцент кафедры история таджикского народа исторического факультета Таджикский национальной университета

Ведущая организация: **Бохтарский государственный университет имени Носира Хусрава**

Защита диссертации состоится в 5 марта 2026 году в 13:00 на заседании Диссертационного совета 6D.КОА-093 в Институте истории, археологии и этнологии им. Ахмада Дониша Национальной академии наук Таджикистана (Душанбе, 734025, проспект Рудаки, 33, тел.: 100088987).

С диссертацией и авторефератом можно ознакомиться в Центральной научной библиотеке им. Индиры Ганди Национальной академии наук Таджикистана.

Автореферат был отправлен “__” _____ 2026г.

Ученый секретарь
диссертационного совета,
доктор философии (PhD)
по специальности история
Email: mirzo-juma@mail.ru

Мирзоев Ш.Дж.

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы исследования. С обретением государственной независимости начался относительно новый этап развития сферы образования и науки. Главной особенностью этого этапа стал пересмотр всех важных документов, регулирующих процесс образования и воспитания в образовательных учреждениях Республики Таджикистан. На исторической 16-й сессии Верховного Совета Республики Таджикистан в ноябре 1992 года Эмомали Рахмон уделил первостепенное внимание вопросу школ и образования, постепенно рассматривая его как важное направление государственной политики. Это позволило всем учебным заведениям, сюда же можно отнести институты МВД Республики Таджикистан, уделять особое внимание качеству подготовки высококвалифицированных кадров и привести внутренние документы в соответствие с единой государственной системой образования Республики Таджикистан для осуществления образовательной и воспитательной работы. Этот процесс имел теоретические и практические трудности, которые, к сожалению, до настоящего времени не изучались отечественными исследователями.

В первые годы независимости вклад таджикской милиции в восстановление конституционного устройства государства, стабильности и целостности демократической, правовой и светской системы значителен. В этом контексте Правительство Республики Таджикистан уделяет первостепенное внимание проблеме в подготовке профессионалов правоохранительных органов, осуществив первоочередной целью своей деятельности подготовку опытных работников из гражданских. Нужно сказать, что масштабные и индивидуальные научные работы в данной сфере не проводились ранее.

Спецификой исследования истории образования и совершенствования учебных заведений органов правоохранения Республики Таджикистан является то, что данная тема играет важную роль в обеспечении

безопасности, мира и стабильности, сохранении единства и национальных интересов Республики Таджикистан в современных условиях.

Вопрос подготовки кадров для различных сфер общественной жизни, в том числе и для системы органов правоохранения, может быть реальной проблемой, вносящей вклад преобразованию независимости Республики Таджикистан и сплоченности общества и устойчивости государственной политики. Укрепление деятельности органов внутренних дел в Республике Таджикистан тесно связано с социально-экономическим положением республики. Процесс совершенствования деятельности органов внутренних дел имеет свои особенности и зависит от уровня организации подготовки кадров. Органы внутренних дел находятся в процессе становления, модернизации и проведения реформ в соответствии с современными требованиями и международными стандартами. В координации между Правительством Таджикистана и ОБСЕ принята и реализуется Стратегия реформы милиции до 2025 года. Целью принятия и реализации данной государственной программы является, прежде всего, повышение уровня профессионализма сотрудников ОВД, что, в первую очередь, подготовка работников правоохранительных органов, а также квалификационный рост в Республике Таджикистан неразрывно связаны с трудовой функцией учебных центров МВД и содержанием обучением персонала, специально подготовленной и отвечающей стандартам МВД данной республики. Благодаря этому подходу, планы обучения утверждаются совместным приказом Министерства внутренних дел и Министерства образования и науки. Например, одно из ведущих учебных учреждений МВД готовит специалистов для различных служб правоохранительной системы, а также государственных и муниципальных структур Республики Таджикистан.

За время существования суверенного государства были учреждены такие образовательные учреждения как Высшая школа МВД, Академия МВД, а также «Милицейский колледж» и «Технико-пожарный колледж», организованные на основе Средней специальной школы милиции МВД, внесших значительный вклад в подготовку таджикских сотрудников милиции, еще больше повысило актуальность данной темы.

За годы государственной независимости Лидером нации был реализован ряд важных нововведений в рамках задач по формированию компетентных специалистов и укреплению потенциала отечественной научной и образовательной систем, Президент подчеркнул в Послании, обращенном к народу 2024 года 28 декабря: «Сегодня в сфере образования страны реализуются восемь государственных программ и две долгосрочные стратегии, которые способствуют развитию и совершенствованию образования и воспитания, проведению реформ в отрасли, поддержке школ и учителей, созданию учебников нового поколения, совершенствованию содержания образования» [1].

Стоит отметить, что структура органов внутренних дел Республики Таджикистан в последние годы находится на стадии переходного периода и отраслевых реформ. «В важных документах реформы реорганизации милиции и её преобразования в полицию уже реализуются меры по подготовке, подбору и расстановке кадров в Министерстве внутренних дел Республики Таджикистан, совершенствуется система образования в учебных заведениях МВД, особое внимание уделяется подготовке, переподготовке и повышению квалификации сотрудников милиции» [9]. Этот процесс даёт возможность кардинально изменить уровень и качество подготовки кадров и интегрировать её в единую систему образования. Стремительное развитие науки и техники ставит перед ОВД новые задачи и требования в рамках концепции «право-человек-современные технологии». На этой основе соответствующие

министерства, опираясь на современные требования и международные стандарты, принимают важные и своевременные меры по подготовке кадров и формированию всех заведений Министерства внутренних дел Таджикской Республики.

В связи с этим, вопрос представляется значимым, а исследование и рассмотрение этапов формирования и эволюции учебных заведений МВД в Республике Таджикистан – важным и необходимым шагом.

Степень изученности темы. В таджикской историографии история становления и развития образовательных учреждений органов внутренних дел Республики Таджикистан до сих пор не получила глубокого изучения. Лишь по отдельным аспектам этой проблемы написаны книги, монографии, многочисленные научные, публицистические статьи и научные трактаты, освещающие отдельные аспекты деятельности МВД Таджикистана. На этом основании, опубликованные работы можно сгруппировать следующим образом: 1) труды, речи и ежегодные послания Основателя мира и национального единства-Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона Верховному Маджлиси Оли республики; 2) книги, монографии и научные статьи отечественных и зарубежных исследователей, а также статьи, опубликованные в периодических изданиях; 3) диссертации и авторефераты.

Следует отметить, что основные вопросы подготовки профессиональных специалистов внутренних дел отражены, прежде всего, в книгах, статьях, выступлениях и ежегодных посланиях Основателя мира и национального единства-Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, Его Превосходительства Эмомали Рахмона Маджлиси Оли страны, которые мы включили в первую группу.

Президент Республики Таджикистан в своей книге «Независимость Таджикистана и возрождение нации» [2; 3; 4; 5; 6] подчеркнул необходимость создания в стране ряда высших правоохранительных учреждений, в том числе

Академии МВД, Военного института Министерства обороны, Высшей школы Государственного комитета национальной безопасности и Пограничного института. Эмомали Рахмон в своей другой ценной книге, «Горизонты независимости» [7] обсудил этапы возрождения национального государства и его укрепления, стабильное экономическое развитие страны, достижения в области науки, образования, культуры, здравоохранения, государственного языка, государственного управления за годы независимости, обеспечение безопасности и национального единства, внешнюю политику и место Таджикистана в современном мире. Также Лидер нации в своих выступлениях и Послании Маджлиси Оли Республики Таджикистан неоднократно подчеркивал ценный вклад сотрудников правоохранительных органов в восстановление конституционного строя, стабильность в стране, обеспечение законности и общественного порядка. В своих выступлениях, особенно по случаю Дня таджикской милиции [3, с.342-348; 4, с.367-375; 5, с.457-467; 6, с.450-459], им уделяется повышенное внимание созданию образовательных учреждений МВД, оснащению их современным оборудованием и условиями, подготовке высококвалифицированных национальных кадров.

Ко второй группе относятся книги, монографии, научные статьи отечественных и зарубежных исследователей, а также статьи, опубликованные в периодических изданиях, в которых отражены различные аспекты истории становления МВД Таджикистана в советское и постсоветское время, среди которых Р. Х. Рахимзода [37; 38; 39; 40], А. Ш. Розикзода [42; 43; 44; 45; 64; 65; 76], Н.Дж. Назарзода [32; 59; 60; 61; 75], З.Джж. Маджидзода [30], Дж.М. Зоиров [23; 24], А. А. Каххоров [74], Ф. Р. Шарифзода [69; 78; 79], М.Н. Назаршоев [34], И. Х. Бониёзов [34], К. Х. Солиев [46; 67; 68], Р. М. Раджабзода [36; 41], А. Имомёрбеков [25; 57; 58], Э. Б. Буризода [17; 18], Н. Б. Хотамов [49], Ф. М. Косимов [15; 27; 28; 54], А. Ш. Давлатшозода [20; 55; 56], У. Азими [12; 13; 52; 53], Ш. С.

Саймуддинов, А. М. Абдулов [10], Ш. Х. Хайдарзода [48], Х.Х. Хушвахтзода [50], Н. Зарифов [22], С. З. Латифзода [29], Ф.М. Абдурашитов [11] и другие. Большинство этих исследований имели юридико-педагогическое содержание и мало затрагивали аналитические и исторические аспекты данной проблемы. Исторические вопросы данной темы изложены в трудах А.Ш. Розикзода, А. Имомёрбекова и Н.Д. Назарзода, посвященных вопросам истории и становления органов внутренних дел в досоветский, советский и независимый периоды страны.

А.Ш. Розикзода [43] в своей монографии рассмотрел вопросы становления правоохранительных органов в период до установления Советской власти на территории нынешнего Таджикистана, а также организацию и развитие таджикской милиции до 1929 года. Автор также рассмотрел некоторые аспекты политических процессов, происходивших в нашей республике в конце XIX – начале XX вв.

В своей книге Ш.Х.Хайдарзода [48] особое внимание уделил анализу передового педагогического опыта и организации учебного процесса по формированию профессионально-педагогической культуры курсантов Академии МВД Республики Таджикистан.

В своей монографии Умеда Акбар Азими [12] описывает государственную деятельность в области кадрового обеспечения, характеристику кадрового состава, правовые основы и основные направления ее осуществления для органов внутренних дел Республики Таджикистан на современном этапе.

В своей монографии Носир Назаров [33] исследовал организационно-правовые вопросы становления и развития таджикской милиции в 1917–1945 годах. В монографии освещены основы организации таджикской милиции в Северном, Южном Таджикистане и на Памире до 1924 года, в период образования Таджикской ССР и до деятельности таджикской милиции в годы ВОВ.

В монографии Р. Х. Рахимзода [38] основное внимание уделено решению проблем экономической безопасности Республики Таджикистан на основе Посланий Президента Республики Таджикистан. Автор рассматривает ключевую роль правоохранительных органов и государственной власти в обеспечении экономической безопасности, а также борьбе с экономической преступностью.

В монографии Р. М. Раджабзода рассматриваются вопросы правовой культуры сотрудников органов внутренних дел. Автор предпринял попытку анализа и обсуждения научно-методологических основ, понятия правовой культуры сотрудников органов внутренних дел, а также профессионального правосознания и факторов, влияющих на правовую культуру.

Третью группу составляют диссертации и авторефераты в различных областях науки, в частности, истории, права, политики, где освещаются различные вопросы образования и воспитания, а также история становления МВД Таджикистана. К этой группе относятся научные труды А. Ш. Розикзода [76], Ф. Р. Шарифзода [78; 79], А. Имомёрбекова [73], А.К. Хусайнова [77], У.А. Азими [70], Н.Д. Назарзода [75], А.Ш. Давлатшоева [71], а также могут входить и другие работы.

Вопросы кадрового обеспечения органов внутренних дел, организационно-правовые основы исторического развития, уровень развития нормативно-правовой базы на диссертационном и монографическом уровнях исследовал У.А. Азими. Вопросы специфики подготовки профессиональных кадров в системе органов внутренних дел независимого Таджикистана исследовала А.Ш. Давлатшоева. Историю становления и развития органов милиции на Памире изучал А.Имомёрбеков, а организационно-правовые основы становления и развития таджикской милиции в отдельные периоды-Н.Д. Назаров.

Вместе с тем, при подготовке диссертации широко использовались материалы веб-сайтов, в том числе официального сайта Президента Республики Таджикистан,

НИАТ «Ховар», Министерства внутренних дел, а также электронные страницы других республиканских и зарубежных газет.

Исследования данных авторов носят больше теоретико-практический характер и мало внимания уделяют вопросу становления и развития образовательных учреждений органов внутренних дел Таджикистана. В этой связи автор в своем изучении и исследовании темы старался больше внимания уделить вопросу развития и совершенствования образовательных учреждений органов внутренних дел в период 1991-2024 гг., так как после обретения государственной независимости образовательные учреждения Министерства внутренних дел Республики Таджикистан не только были созданы, но и развивались и процветали, внося значительный вклад в подготовку национальных кадров органов внутренних дел, в укрепление мира и стабильности, национального единства, безопасности и обеспечения общественного порядка, а также в борьбу с различными формами преступности.

Связь исследования с программами (проектами) и научными темами. Диссертация выполнена в рамках пятилетнего плана научно-исследовательской работы кафедры истории таджикского народа Таджикского государственного педагогического университета имени С. Айни на 2021-2025 годы.

ОБЩЕЕ ОПИСАНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель данного исследования. Зафиксировать этапы формирования и эволюции учебных заведений системы МВД Республики Таджикистан в период государственной независимости (1991-2024 гг.).

Задачи исследования. Для достижения поставленной цели диссертант считает необходимым выполнение следующих задач:

- исследование этапов формирования и развития образовательных учреждений Министерства внутренних дел Таджикистана в период развала СССР и обретения республикой самостоятельности;

– реконструкция и модернизация системы подготовки кадров для МВД Таджикистана после достижения государственного суверенитета.

– Анализ ключевых элементов структуры министерства внутренних дел Таджикистана в период обретения независимости и их последующее сравнение.

– обнаружение ключевых возможностей обучения и взращивания, учитывая характерные особенности формирования Таджикских правоохранительных органов на этапе реформирования и реконструкции;

– изучение опыта зарубежных государств в области стандартизации и внедрение лучших практик в систему подготовки кадров для внутренних войск министерства внутренних дел таджикистана.

– исследование факторов и элементов формирования национального самосознания, воспитания в духе верности присяге Президенту и национальным ценностям;-анализ процесса подготовки кадров, отвечающих требованиям времени и гарантирующих устойчивость независимости и национального единства.

Объект исследования. Объектом исследования является изучение и отражение исторических этапов создания и развития образовательных учреждений, входящих в систему Министерства внутренних дел Республики Таджикистан.

Предметом исследования является история становления и развития образовательных учреждений органов внутренних дел Республики Таджикистан. Вопросы подготовки кадров, адаптации их уровня знаний и мировоззрения к требованиям времени являются актуальными и имеют историко-педагогическо-психологическую специфику. Одним из важных аспектов предмета исследования является анализ и научная систематизация исторических источников, правовых актов, архивных документов и других периодических материалов, отражающих специфику подготовки кадров в системе органов внутренних дел.

Этап, место и период исследования.

Научно-исследовательский этап охватывает 2021 - 2024 годы, то есть период соискательства, и включает выбор темы диссертации, научного руководителя, разработку плана работы, сбор и изучение материала, написание диссертации, научных статей, участие в конференциях.

Место исследования: Диссертационная работа выполнена на кафедре истории таджикского народа Таджикского государственного педагогического университета им. С. Айни.

Хронологические рамки исследования охватывает период независимости (1991-2024 гг.).

Географический охват исследования включает территорию Таджикистана.

Теоретическую основу исследования составили труды отечественных и зарубежных учёных, нормативно-правовые акты, архивные документы, периодические издания, монографии и научные статьи.

Методологические основы исследования. При написании диссертации автор придерживался принципа историзма и использовал общепринятые в исторической науке методы, такие как конкретный, аналитико-сравнительный, нейтральный, историко-сравнительный, прикладной, проблемно-хронологический и другие.

База данных источников исследования. База данных источников исследования включает архивные материалы, официальные документы, речи и труды Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона, годовые отчеты образовательных учреждений Министерства внутренних дел, постановления и законы, образовательные программы, мемуары и переводы, а также другие труды и статьи, связанные с историей образовательных учреждений Министерства внутренних дел, а также материалы периодических изданий и веб-сайтов.

Научная новизна исследования. Научная новизна работы заключается в том, что в диссертации впервые в

отечественной историографии изучена история процесса создания и развития учебных заведений Министерства внутренних дел Республики Таджикистан в период государственной независимости (1991-2024 гг.). Таким образом, к научной новизне исследования были отнесены следующие вопросы:

- впервые проанализирована история формирования и эволюции образовательных учреждений МВД Таджикской ССР в заключительный этап советского периода и после обретения страной суверенитета;

- выделены основные этапы становления и прогресса этих учебных заведений Министерства внутренних дел Республики Таджикистан в период государственной независимости;

- на основе сравнительного анализа показан приоритет деятельности учебных заведений Министерства внутренних дел Республики Таджикистан по сравнению с советской эпохой;

- определены факторы формирования и развития профессионального образования в системе Министерства внутренних дел Республики Таджикистан с учетом специфики полицейской реформы до 2024 года;

- на основе анализа международных норм и стандартов, а также развитых стран, показаны особенности адаптации образовательного процесса в учебных учреждениях таджикских правоохранительных органов;

- подчеркнута значимость образовательных учреждений МВД в формировании чувства собственного достоинства, национальной идентичности и преданности стране у служащих ведомства;

- проанализирована функция учебных центров МВД Таджикской Республики в обеспечении кадровым потенциалом силовых структур.

Научные положения, выносимые на защиту:

1. Изучение исторических аспектов возникновения и во время провозглашения независимости в период обретения государственной самостоятельности Республики

Таджикистан уделяет значительное внимание модернизации системы подготовки кадров для МВД. Данная работа показывает историю развития образовательных организаций данного департамента, показав основные элементы и возможности развития в период исторических перемен. Это открывает возможность для дальнейшего усовершенствования качества обучения персонала работников ОВД.

2. На основе диссертационного исследования можно сделать вывод, что осмысление темы способствует развитию науки отечественной истории, эффективности управления ОВД, прогрессу науки и образования.

3. На основе изучения темы проведен сравнительный анализ подготовки кадров для Министерства внутренних дел в сравнении с периодом до независимости, а также отражены ее приоритеты в период государственной независимости.

4. В процессе диссертационного исследования была определена роль учебных заведений МВД Республики Таджикистан в системе подготовки высококвалифицированных кадров ОВД, и на основании указаний Лидера нации, правительственных решений, постановлений и инструкций по реализации государственной политики кадровой подготовки, они были включены в определенную научно-историческую систему.

5. До периода независимости в СССР не существовало высшего учебного заведения МВД. Действовали только Душанбинская специализированная средняя школа МВД СССР (с двухгодичным курсом обучения) и филиал Ташкентской высшей школы МВД СССР (заочное обучение). С провозглашением государственной независимости Душанбинская специализированная средняя школа Министерства внутренних дел СССР и Ташкентская высшая школа Министерства внутренних дел СССР были преобразованы решением Кабинета Министров Республики Таджикистан в Высшую школу, а затем решением Правительства в Академию МВД Республики Таджикистан.

6. Система подготовки кадров для Министерства внутренних дел Таджикистана сформировала уникальные черты в процессе обучения, и исследование отражает процесс проведения учебно-воспитательной, научно-исследовательской работы на основе инструкций, распоряжений и постановлений МВД в отдельных учебных заведениях.

7. Исследовательская работа показывает предназначение учителей и научных работников учебных заведений структуры МВД, роль и их статус с позиции современных вопросов.

8. В рамках своей работы учебные заведения Министерства внутренних дел Таджикистана взаимодействуют с зарубежными организациями и ведомствами правоохранительной системы зарубежных стран, анализируется и обсуждается исторический процесс восстановления и двустороннего и многостороннего сотрудничества с образовательными учреждениями страны и за рубежом.

9. Одним из важных и ценных вопросов исследования является подготовка педагогических специалистов в стране и в рамках международного сотрудничества с учебными заведениями Министерства внутренних дел Таджикистана, данный аспект работы получает пристальное внимание и рассматривается в научных исследованиях.

Это дало возможность создать опытных специалистов для ОВД в области права с высшим образованием, инженерии и пожарной безопасности, в звании лейтенанта милиции.

Теоретическая значимость исследования. Тема исследования состоит из актуальных вопросов возможностей представления авторских наблюдений по изучению истории таджикского народа в области развития образования и науки республики в годы независимости, а также совершенствования и объективного изучения истории высшего образования ОВД Республики Таджикистан. С

теоретической точки зрения исследование устраняет трудности и неполноту истории деятельности образовательных учреждений высшего образования МВД Республики Таджикистан и впервые в отечественной историографии представлено как комплексное исследование в данной области.

Другим теоретическим аспектом исследования является то, что диссертация и её материалы служат источником теоретического изучения двух учебных дисциплин: «История таджикского народа» и «История правоохранительных органов Таджикистана», расширяя теоретические знания в этой области. Данное исследование способствует обогащению историко-правовых знаний в системе государственного управления, способствуя прогрессу и совершенствованию государственного управления ОВД Республики Таджикистан в условиях реформ и модернизации. В диссертации впервые обобщены мнения таджикских учёных, что усиливает теоретические аспекты темы исследования.

Практическая значимость исследования. Практическая значимость исследования заключается в том, что результаты диссертации могут быть использованы и используются в процессе обучения и воспитания в образовательных учреждениях Министерства внутренних дел, а также при изучении истории таджикского народа (периода независимости), истории таджикской милиции, истории правоохранительных органов Таджикистана, а также на факультативных занятиях по истории и праву.

Вместе с тем, в зависимости от содержания темы диссертации, в систему образовательных учреждений МВД РТ внедрены специальные учебные предметы, а руководством МВД РТ проведено несколько научно-практических конференций и мобильных семинаров по данной теме с привлечением международных организаций, в том числе ОБСЕ, изданы учебно-методические и рекламные материалы.

Степень достоверности результатов исследования. Диссертация посвящена анализу и теоретическому исследованию истории образовательных учреждений МВД, а теоретические и практические вопросы, анализ полученных результатов, выводы, использование концепций, хронология, научная теория и практические рекомендации автора основаны на анализе исторического процесса организации и становления образовательных учреждений МВД на отдельных исторических этапах, включая период государственной независимости.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Диссертация на тему «История становления и развития образовательных учреждений органов внутренних дел Республики Таджикистан (1991-2024 гг.)» представлена на соискание ученой степени кандидата исторических наук и соответствует требованиям паспорта специальностей ВАК при Президенте Республики Таджикистан по специальности 07.00.02-Отечественная история (история таджикского народа).

Личный вклад соискателя ученой степени в исследование. Изучение темы диссертации является результатом многолетнего труда автора, основанного на анализе и обзоре исторических источников, научных и учебных материалов, архивов и периодических изданий. В диссертационном исследовании автор выполнил поставленные при анализе и обзоре вопросов цели и задачи, внес свой личный вклад в научную новизну, положения, выносимые на защиту, и выводы. На основе исторических научных трудов различных периодов, в том числе периода государственной независимости, автор высказал своевидение по поводу подготовки кадров в системе ОВД и пришел к выводу, что данная проблема кардинально отличается от советской эпохи, и за период независимости был достигнут значительный прогресс, развивались и совершенствовались учебные заведения.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Диссертация обсуждалась на пленарном заседании кафедры

истории таджикского народа исторического факультета ТГПУ им. С. Айни и рекомендована к защите (протокол № 11 от 26.06.2025 г.). Основное содержание и научные результаты диссертации были представлены в виде докладов на вузовских, республиканских и международных научно-теоретических конференциях.

Публикации по теме диссертации. По содержанию диссертации автором опубликовано 5 учебно-методических пособий, 8 научных статей в рецензируемых журналах Высшей аттестационной комиссии при Президенте Республики Таджикистан, 4 статьи в других изданиях, 6 материалов конференций, а также сделаны научные доклады по теме на внутривузовских, республиканских и международных научно-теоретических конференциях.

Структура и объём диссертации. Диссертация написана объёмом 184 страниц компьютерной печати и состоит из списка сокращений, введения, 3 глав, 6 параграфов, заключения, списка литературы (.....наименований).

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ДИССЕРТАЦИИ

Во введении обосновывается актуальность темы, устанавливаются степень разработанности темы, формулируются цели и задачи, демонстрируется вклад в науку, описывается информационное наполнение, обозначаются временные и пространственные границы, конкретизируются предмет и объект изучения, обосновываются методы исследования, раскрываются основные тезисы, подлежащие защите, оценивается ценность работы как в теории, так и на практике, личный вклад соискателя в исследование, утверждение и выполнение диссертации.

Первая глава диссертации «**Основные этапы формирования образовательных учреждений органов внутренних дел Республики Таджикистан**» имеет два подраздела.

Первый раздел под названием "**Обоснование развития и ключевые стадии создания учебных заведений МВД в Республике Таджикистан**" посвящен анализу формирования

и последовательности этапов развития образовательных структур Министерства внутренних дел Таджикистана.

В своей диссертации автор отмечает, что становление системы профессиональной подготовки сотрудников правоохранительных органов в Таджикистане пришлось на время обретения страной самостоятельности. Именно тогда были организованы образовательные учреждения Министерства внутренних дел республики, включая Высшую школу милиции, которая затем стала Академией МВД, Колледж милиции МВД, важную роль в обеспечении кадрами силовых структур сыграли Пожарно-технический колледж МВД и Учебный центр МВД.

До обретения независимости органы внутренних дел в Таджикской ССР функционировали под контролем Министерства внутренних дел Советского Союза. В 1930-х годах при МВД Таджикской ССР действовали краткосрочные курсы по подготовке кадров милиции, на которых специалисты из других городов СССР обучали сотрудников ОВД передовым методам работы милиции. Продолжительность этих курсов составляла до шести месяцев и проводились в городе Сталинабаде (Душанбе) и других городах СССР. В те годы на работу в милицию принимались также граждане различных профессий и люди, владеющие элементарными навыками грамоты. Этого требовали потребности времени и усиление борьбы с преступностью. Несмотря на это, принимались необходимые меры по повышению уровня знаний сотрудников милиции [31, с.94].

Стоит отметить, что первая двухгодичная школа милиции была открыта в 1930 году в городе Сталинабад (Душанбе). С середины 1940-х по 1970 год эта школа располагалась в здании Управления исправительных дел Министерства юстиции Таджикистана.

Как показывает исторический опыт, до конца 1960-х годов в Таджикистане не существовало специальной школы милиции. Только в 1970 году начала действовать Душанбинская специальная средняя школа милиции МВД

СССР, первым начальником которой стал бывший заместитель министра внутренних дел Таджикской ССР, полковник внутренней службы Нематов Х.Н. [14, с.45].

В 1960-е годы кадровый резерв был недостаточен для эффективной деятельности. Высшее образование имели лишь 12,6% руководящего состава милиции. Из них высшее юридическое образование имели лишь 9%. Сотрудники со средним юридическим образованием составляли 18,5%. Среди среднего и младшего руководящего состава среднее образование имели лишь 11,7%.

Назарзода Н.Дж. пишет о проблемах единственного учебного заведения: «В соответствии с требованиями времени, в конце 1960-х годов началось строительство нового, современного здания Высшей школы специальной милиции, которое было сдано в эксплуатацию в 1970 году».

«В 1970–1991 годах эта школа оказала Министерству образования Таджикистана ценную услугу, приняв тысячи таджикских мальчиков, дав им образование и отправив на производственную практику». До декабря 1991 года в Таджикистане не было высшего учебного заведения Министерства внутренних дел. Подготовка специалистов с высшим образованием осуществлялась в Душанбинском филиале Ташкентской высшей школы. Эта проблема была решена с созданием Высшей школы МВД, в результате слияния заочного отделения Ташкентской высшей школы МВД и Училищ среднего звена Министерства внутренних дел Республики Таджикистан.

Подводя итог изученному об условиях и развитии системы образовательных учреждений внутренних войск, следует отметить, что формирование полноценной системы высшего профессионального образования в сфере охраны правопорядка стало возможным лишь после обретения суверенитета.

Во втором подразделе первой главы «Особенности образовательной, научной и исследовательской деятельности образовательных организаций ОВД Республики Таджикистан» изучаются ключевые аспекты

учебной и исследовательской работы правоохранительных учреждений.

В диссертации отмечается, что за годы государственной независимости система ОВД, наряду с другими отраслями народного хозяйства, достигла ряда успехов и открыла новые возможности в подготовке кадров. В реализации поставленных задач важную роль играет налаживание сотрудничества между Министерством образования и науки Республики Таджикистан и Министерством внутренних дел Республики Таджикистан.

Основной целью Высшей школы МВД является подготовка высококвалифицированных кадров для различных правоохранительных и силовых структур. Высшая школа является базой формирования профессионализма будущих специалистов, различающихся по направленности и специализации. По мнению исследователей Исмоилова И.И. и Насимова А.: «Высшие школы делятся на следующие группы: гуманитарные, естественнонаучные, технические, биологические, металлургические, архитектурные и т.д.» [26, с.31].

Структура Высшей школы МВД Республики Таджикистан включает в себя кафедры, факультеты, общую и специализированную библиотеку, учебный отдел, научно-издательский отдел, медицинскую службу, отдел материально-технического обеспечения, отдел кадров, дежурного отдела, учебно-боевых частей. Финансирование и материально-техническое обеспечение полностью находились в ведении МВД Республики Таджикистан, а учебные планы утверждались Министерством образования по согласованию с Министерством внутренних дел. Срок обучения составлял по специальности «юриспруденция» – 4 года (очная форма), по специальности «младший специалист» с неполным высшим образованием – 2 года, по специальности «юриспруденция» – 4 года 6 месяцев, по специальности «специалист-инженер (пожарная безопасность)» – 4 года.

После прохождения 3-месячного курса практического обучения в УВД Республики Таджикистан, сдачи государственных экзаменов и прохождения аттестации выпускники получали диплом и звание «лейтенант милиции», «старший лейтенант милиции».

Одновременно с воспитательной и учебной работой преподаватели, курсанты, слушатели и сотрудники Высшей школы МВД в рамках полномочий, предоставленных статьей 3 закона Таджикистана "О милиции", сотрудники республики обеспечивали соблюдение правопорядка, безопасность граждан и предотвращали нарушения закона и преступные деяния.

В ходе исследования и обобщение результатов институтов Министерства правоохранительных органов Таджикской Республики стало ясно, что ее требования приведены в соответствие с современными образовательными стандартами в рамках СНГ, в частности Российской Федерации, с учетом национальных интересов Республики Таджикистан [62, с.119-145].

После обретения государственной независимости начался процесс реформирования сферы образования, были приняты меры по её модернизации и приведению в соответствие с мировыми стандартами. Одновременно в процессе перестройки системы народного образования возникла необходимость изучения её исторических аспектов [72, с.4]. Ещё одной сложной проблемой этого периода стал перевод учебников и учебной литературы на таджикский язык. Вся учебная литература для курсантов, особенно по специальным предметам, была написана на русском языке и сохранилась с советских времён. Сложившаяся ситуация создавала немало трудностей в деятельности сотрудников органов внутренних дел и остальных правовых органов, тем не менее эти сложности поэтапно исправлялись.

Сотрудники МВД Таджикистана, в дополнение к занятиям в рамках обучения по направлениям № 1, 3 и 4 Академии МВД республики, а также в различных учебных центрах ведомства (включая центр в районе Шахристан),

согласно распоряжению министра, посещают курсы для смены специализации и улучшения профессиональных навыков длительностью от десяти до четырнадцати дней или одного месяца, и получают сертификаты перед сдачей зачетов и экзаменов [20, с.49].

Образовательная и научно-исследовательская работа учебных заведений МВД Таджикистана теперь интегрирована в общую систему обучения и воспитания и соответствует стандартам, установленным Министерством образования и науки. Как следует из анализа, все образовательные, научные и исследовательские успехи этих организаций приведены в соответствие с вышеуказанными нормами МВД Республики Таджикистан необходимо согласовать с опытом специального развития работников милиции, сформированными на педагогико-психологических условиях [35, с.66].

Таким образом, образовательная, научная и исследовательская деятельность образовательных учреждений ОВД Республики Таджикистан в период государственной независимости получила широкое развитие, а качество образования постепенно повышалось. В этот период образовательными учреждениями был выполнен большой объем научно-исследовательских работ по предложенным проектам.

Вторая глава диссертации **«Исторические этапы и процесс подготовки специалистов и повышения квалификации сотрудников ОВД»** состоит из двух параграфов.

В первом параграфе **«Факторы и процесс организации учебной и воспитательной работы сотрудников ОВД»** изучаются основы и ход налаживания образовательно-воспитательного формирования работников ОВД.

По данным исследования, в Таджикистане процесс эволюции этапов истории и способы подготовки кадров для органов внутренних дел регламентируются директивами и инструкциями министерства МВД Республики, что играет

существенную роль в структурировании образовательной деятельности.

Для усвоения аспектов, влияющих на воспитательную деятельность в структуре ОВД Республики Таджикистан, поведение, действия и культуру сотрудников этого ключевого ведомства страны в условиях демократизации общества, с диалектического подхода психологического развития осуществляется обучение воспитанников и слушателей учебных организаций МВД Республики Таджикистан.

Для поддержания согласованности психолого-педагогических норм педагоги учебных заведений внутренних дел Таджикистана прошли обучение с целью повышения своей квалификации по педагогике и психологии на кафедре педагогики Таджикского национального университета. Важность такой подготовки обусловила повышение уровня квалификации профессорско-преподавательского состава. Необходимые условия деятельности ОВД зависели от ряда важных факторов, таких как правовые, моральные и эстетические [51].

Процесс организации учебно-воспитательной работы оказывает большое влияние на конкурентоспособность государств, формирование информационного общества, психологическую обстановку. Система обучения и воспитания в образовательных учреждениях МВД формировалась с советских времен и развивалась в условиях государственной независимости. Исследователи системы образования МВД СССР Талантов А.В. и Суворов Л.К. пишут: «Решающее значение в подготовке специалистов имеют качество идейно-теоретической, методической подготовки, научный уровень преподавательского состава, а также его общая культура и мировоззрение» [47, с.7].

Стоит отметить, что основной в системе профессиональной подготовки в учебных организациях Министерства внутренних дел Таджикистана ключевой

задачей является формирование у обучающихся специализированных знаний в области права и социальных дисциплин. Анализ истории создания и эволюции этих организаций демонстрирует их отличие от аналогичных ведомств общего назначения, так как обучение в учреждениях МВД ориентировано на специфические потребности сотрудников правоохранительных органов после торжественного принятия Присяги рядового и руководящего состава ОВД, считаются сотрудниками милиции и пользуются социально-правовыми гарантиями сотрудников милиции в соответствии с Постановлением Правительства Республики Таджикистан «Об утверждении Положения о рядовом и руководящем составе ОВД», утвержденным 5 апреля 2005 года, № 137.

В период независимости республики в подготовке кадров свою роль сыграли также колледжи МВД Таджикистана. Колледжи создаются для того, чтобы поддерживать личностный рост и помогать освоить профессию, развивая при этом умственные навыки, расширяя кругозор и воспитывая моральные качества через систему среднего специального образования. Это позволяет отвечать запросам общества в квалифицированных специалистах со средней профессиональной подготовкой [31, с.320-328]. Кроме того, с реорганизацией и модернизацией Министерства внутренних дел Таджикистана и растущей необходимостью в сотрудниках с высшим образованием обусловили развитие Академии МВД этой республики были созданы новые кафедры и факультеты.

Таким образом, процесс подготовки специалистов и создание на базе Высшей школы милиции Академии МВД внесло весомый вклад в подготовку кадров для правоохранительных органов страны.

Второй параграф второй главы диссертации называется **«Организация научно-исследовательской деятельности и повышение интеллектуального потенциала»** и в нём обсуждаются проблемы, касающиеся научно-

исследовательской работы и приумножения интеллектуальных способностей в структуре учебных заведений органов внутренних дел.

Согласно диссертации, развитие образования и науки в Республике Таджикистан является одним из приоритетных направлений государственной политики. В этом направлении была усилена научно-исследовательская деятельность Академии МВД. Так, в 2000-2005 годах Высшую школу МВД возглавил опытный сотрудник органов внутренних дел Шамсулло Саймуддинов, защитивший диссертацию на тему «Национальное согласие в Республике Таджикистан и его современное значение» и получивший учёное звание кандидата политических наук. Заместитель начальника Академии по научной работе К.Х. Солиев успешно защитил диссертацию на тему «Правовая деятельность Верховного суда Республики Таджикистан: общетеоретический аспект» и внёс значительный вклад в развитие научной деятельности и научных достижений Академии. В эти годы заведующий кафедрой общественных наук Розикзода А.Ш. защитил докторскую диссертацию на тему «История становления и деятельности таджикской милиции» [76] и получил звание доктора исторических наук.

В 2005–2009 годы Академию возглавлял генерал-майор милиции Дустов Файзиддин, в этот период были укреплены научно-педагогический состав и материально-техническая база Академии. Первый заместитель начальника Академии, полковник милиции Н.Д. Назаров успешно защитил докторскую диссертацию на тему «Организационно-правовые основы становления и развития милиции Таджикистана (1917–2006 гг.)» [75].

13 декабря 2013 года Постановлением Правительства Республики Таджикистан № 626 Маджидзода Джурахон Зоир был назначен начальником Академии МВД Республики Таджикистан. В период руководства Маджидзода на базе Академии МВД была создана внештатная кафедра (адъюнктура), которая первоначально

называлась «Кафедра подготовки научно-педагогических кадров» [21].

Опыт Академии по подготовке научных кадров продолжил начальник Академии (2014-2024 гг.), доктор юридических наук, доцент, генерал-майор милиции Ф.Р. Шарифзода.

В настоящее время в развитие науки и образования Академии вносят значительный вклад 9 докторов наук, 45 кандидатов наук и 9 доцентов. Все 24 кафедры Академии полностью укомплектованы научно-педагогическими кадрами. В Академии совместно с Национальной академией наук Таджикистана учёные и преподаватели проводят фундаментальные научные исследования по различным научным темам. Только в 2019 году в Академии проведено более 195 научно-исследовательских мероприятий. В адъюнктуре обучаются адъюнктуры и соискатели, которые выполняют диссертационные исследования.

Одним словом, научно-исследовательская деятельность и повышение интеллектуального потенциала получили наибольшее развитие в период независимости. Именно в этот период в высших учебных заведениях ОВД были созданы (адъюнктуры) внештатные кафедры.

Третья глава диссертации называется **«Развитие профессиональной культуры сотрудников и международное сотрудничество органов внутренних дел в период Государственной Независимости»** включает два раздела.

В начальной части третьей главы под названием **«Развитие профессионального педагогического мастерства работников правоохранительных структур в период после обретения государственного суверенитета»** анализируются вопросы формирования профессионально-педагогической культуры сотрудников милиции в годы Государственной независимости.

В современном обществе профессионально-педагогическая культура играет огромную роль как неотъемлемая часть духовной жизни. Социально-политические отношения выражаются именно через

политическую культуру, социальную составляющую, оценки, склонности людей, а также нормы, навыки и способы политического поведения людей. Основой политической культуры является устойчивое экономическое развитие и реализация стратегических целей страны, к которым относятся обеспечение продовольственной безопасности, энергетической независимости, преодоление коммуникационного тупика и ускоренная индустриализация страны.

Для повышения политической сознательности и культуры сотрудников в системе Министерства внутренних дел за годы государственной независимости реализован ряд важных культурных мероприятий, имеющих большое значение для формирования профессионально-педагогической культуры сотрудников.

Реализованы и другие важные культурные мероприятия, брошенные на продвижение профессионально-педагогической культуры работников правовых органов, что способствует повышению их самосознания и патриотизма. Роль профессионально-педагогической культуры в формировании политического мировоззрения сотрудников весьма велика. Политическая культура имеет структуру и составляющие элементы, оказывающие положительное влияние на общественное сознание сотрудников. Политическая культура сотрудников ОВД – это особая форма политической культуры, которая подразумевает преданность патриотизму, Президенту, нации, конституционному строю и интересам государства [15, с.5-8, 18-26].

Для выявления и устранения проблем и недостатков в управленческой и служебной деятельности органов внутренних дел в системе Министерства внутренних дел действуют научные и образовательные учреждения. В целях повышения научного потенциала органов внутренних дел в 2015 году постановлением Правительства Республики Таджикистан был создан Научно-исследовательский центр Министерства внутренних дел Республики Таджикистан. С

июля 2021 года Научно-исследовательский центр возглавляет кандидат исторических наук, подполковник милиции Алимардони Манучехр Усмонзод. В данном центре работают опытные сотрудники органов внутренних дел. Сегодня научно-исследовательский центр проводит эксперименты по различным направлениям деятельности органов внутренних дел. Приоритетными направлениями деятельности Научно-исследовательского центра являются изучение проблем борьбы с терроризмом, экстремизмом, коррупцией и незаконным оборотом наркотиков. Приоритетным направлением деятельности центра является осуществление разработки научно-методической документации для структурных единиц и воинских формирований Министерства Внутренних Дел, включая внутренние войска и подразделения особого назначения.

За время существования суверенного государства сложилась особая профессиональная среда и традиции в сфере обучения и подготовки кадров для правоохранительных структур, в общей сложности сотрудники милиции добились значимых результатов во многих научных и культурных мероприятиях, в том числе других научных конкурсах.

Во втором параграфе третьей главы диссертации «Международное сотрудничество в подготовке специалистов для ОВД» рассматривается международное сотрудничество Таджикистана в подготовке специалистов для ОВД.

Автор диссертации пишет, что в конце XX – начале XXI веков уровень преступности во всех странах мира возрос, что потребовало принятия безотлагательных мер по борьбе с ней. Сложившаяся ситуация создала реальную необходимость для стран преодолеть разногласия в отношениях друг с другом и укрепить международное сотрудничество в этой сфере [19].

Одним из важных направлений деятельности таджикской милиции является изучение и применение передового опыта правоохранительных органов мира.

Международное сотрудничество в области научных исследований и образовательной деятельности является неотъемлемой частью деятельности Академии МВД Республики Таджикистан. Следует отметить, что за этот период Академией МВД Республики Таджикистан подписано более 40 договоров и соглашений в области международного сотрудничества. В Академии МВД Таджикистана налажено взаимодействие с научно-образовательными структурами ведомства, а также с министерствами внутренних дел государств Содружества Независимых Государств, в том числе Российской Федерации, Республик Армения, Беларусь, Казахстан, Кыргызстан, Молдова и Азербайджан [19, с.122-124].

После 2002 года были установлены взаимовыгодные связи и сотрудничество между иностранными учебными организациями и образовательными учреждениями МВД Республики Таджикистан. В результате этого было заключено несколько договоренностей, которые позволили увеличить объемы научных исследований и готовить специалистов в области науки и образования.

В целом органы внутренних дел реализуют сотрудничество и соглашения в области подготовки специалистов и обмен опытом с 5 зарубежными образовательными учреждениями. В 2002 году в целях активизации деятельности в области подготовки научно-педагогических кадров между Академией и одним из самых престижных учебных заведений на пространстве СНГ-Академией управления МВД России было подписано соглашение об установлении взаимоотношений, которые продолжаются и по сей день [19, с.150].

В целях укрепления международного сотрудничества образовательных учреждений МВД Республики Таджикистан и СНГ в мае 2007 года в Казани создана Ассоциация высших учебных заведений стран СНГ [66, с.28].

За годы государственной независимости расширились международные связи в области подготовки кадров в

рамках ряда международных структур и организаций. После обретения независимости отношения между образовательными учреждениями МВД государств – участников СНГ развивались в рамках Совета министров внутренних дел государств – участников СНГ. Между министерствами внутренних дел государств-участников СНГ был подписан ряд соглашений, которые заложили правовую основу для расширения международных связей.

В дополнение к традиционному формированию специалистов в области науки и педагогики в Республике Таджикистан было заключено соглашение о партнерстве между Академией МВД этой страны и Академией управления из России [21, с.136]. Кроме того, Академия МВД Таджикистана наладила взаимодействие и начала совместные проекты с иностранными университетами и различными международными структурами.

За время существования независимого Таджикистана министерство внутренних дел республики осуществляло взаимодействие с высшими учебными заведениями из других государств, направленное на обучение специалистов высокого уровня для правоохранительных структур, и подписало несколько договоров об этом партнерстве.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

I. ОСНОВНЫЕ НАУЧНЫЕ ИЗЫСКАНИЯ ДИССЕРТАЦИИ

Исследование указанной проблематики выявило значимость формирования и совершенствования образовательных учреждений силовых структур в Республике Таджикистан (1991-2024 гг.) во всех отношениях является полезным и поучительным для современного таджикского общества. В годы государственной независимости были проведены реформы в полицейском секторе, что создало благоприятную основу для улучшения и модернизации образовательной базы МВД проводилась в ряде ведомственных учреждений, занимающихся обучением и научными исследованиями. К ним относились ведущие

структуры, включая Академию МВД, учебные заведения при органах внутренних дел – милицеские и пожарно-технические училища, учебный центр МВД, научно-исследовательский центр МВД, а также другие образовательные институты внутри системы МВД. Это позволило обновить систему обучения и профессиональной подготовки кадров, реализации научно-исследовательской работы, подготовки высококвалифицированных специалистов ОВД, взаимодействие правоохранительных структур иностранных государств с вузами МВД и международными объединениями приобрело более высокий уровень развития и качественно обновилось.

Полученные данные свидетельствуют о значимости образовательных учреждений МВД Таджикистана в становлении национальной системы обеспечения законности в период обретения республикой самостоятельности считается весьма эффективной. Поэтому Правительство Республики Таджикистан, в частности Министерство внутренних дел, принимает все необходимые меры для подготовки кадров, соответствующих современным требованиям органов внутренних дел. Так возникла необходимость в создании в годы государственной независимости Высшей школы Министерства внутренних дел на базе Душанбинской милицеской школы, основанной в 70-х годах прошлого века. С развитием общества и вступлением Таджикистана в мировое сообщество спрос на профессиональных специалистов органов внутренних дел еще больше возрос. Учитывая это, Правительство Республики Таджикистан преобразовало Высшую школу Министерства внутренних дел в Академию Министерства внутренних дел, постепенно увеличивая число преподавателей, профессорско-преподавательский круг среди ветеранов правовых органов сообразно отвечающим вызовом времени.

Современная ситуация была обусловлена важной функцией учебных заведений МВД Таджикистана по формированию чувства национальной идентичности,

преданности Родине и почтения к традиционным устоям среди личного состава правоохранительных структур, из расчета того, если человек не знает истории и прошлого своих предков, у него невозможно сформировать национальное самосознание.

Деятельность сотрудников ОВД Республики Таджикистан связана с чрезмерной нагрузкой и психологическим напряжением, поэтому от будущих специалистов ОВД требуются знания педагогического и психологического плана, а также профессионального общения с гражданами, что обусловило необходимость открытия на базе Академии МВД Республики Таджикистан общеакадемической кафедры «Педагогика и психология высшей школы МВД».

В ходе изучения данной темы было установлено, что в последние годы сотрудники следственных органов сталкиваются со многими профессиональными трудностями при раскрытии преступлений в ходе преследования по горячим следам. В этом контексте, в связи с развитием и совершенствованием науки и техники, раскрытие различных преступлений, особенно в областях экстремизма и терроризма, незаконного оборота наркотиков, международной организованной преступности, а также работа со специальными криминалистическими приборами, требует открытия нового факультета.

Изучение темы показало, что в соответствии с прямыми указаниями и в целях реализации указаний Президента Республики Таджикистан и решений Правительства Республики Таджикистан, а также в связи с необходимостью внедрения международных образовательных норм и анализом практики успешных государств, возникает потребность в организации самостоятельного факультета, ориентированного на подготовку научных сотрудников и преподавателей, а также на их профессиональное развитие.

В связи с тем, что работа сотрудников правоохранительных органов в состоянии повышенного

психического напряжения (стресса) приводит к ослаблению и ухудшению их психологического состояния, для перехода в нормальное состояние и нового русла профессиональной деятельности им в обязательном порядке необходимо пройти подготовку к дальнейшей деятельности после прохождения военно-врачебной комиссии. Исходя из этого, открытие такого центра на базе Академии МВД Республики Таджикистан является целесообразным.

Установлено, что в последние годы усиливается влияние зарубежных СМИ ближнего и дальнего зарубежья на идеологию уязвимых слоёв общества, несовершеннолетних и молодёжи, что вызывает беспокойство. В целом, уровень образования граждан, причины и факторы совершения преступлений требуют социологических исследований. Как показывает современный опыт развитых стран, создание такого центра является необходимым условием и условием профилактики правонарушений.

Главной целью всех подразделений ОВД и государственных структур является борьба со всеми видами преступности, защита прав и свобод человека и гражданина, и эффективная работа возможна только во взаимодействии. В этом направлении носят позитивный характер поручения Главы государства. Поэтому создание Фонда координации деятельности Правоохранительных органов (ПО) в системе образования и воспитании кадров в реальном периоде целесообразно.

Главной задачей возникновения милицейского Колледжа, согласно постановлению Правительства Республики Таджикистан, является подготовка специалистов для защиты государства и конституционного строя в случаях ухудшения оперативно-розыскной и криминогенной обстановки. Поэтому выпускники данного колледжа должны уметь оперативно задерживать и нейтрализовывать организованные преступные группы. Для оттачивания практической деятельности в таких условиях им необходимо совершенствоваться и повышать

свой профессиональный уровень именно в этом учреждении.

В подчинении МВД Республики Таджикистан, помимо частей и подразделений, действуют также Внутренние войска. Исходя из этого, солдаты и офицеры Внутренних войск МВД Республики Таджикистан должны иметь высокий профессиональный опыт и навыки, что позволит им оперативно действовать в случае возможного возникновения массовых беспорядков. Поэтому целесообразно изучать опыт передовых стран, а в соответствии с межгосударственными и отраслевыми соглашениями и договорами привлекать солдат и офицеров к обучению, практическому обучению и повышению квалификации.

Самосознание, патриотизм, национальное самосознание, гордость за государственные и национальные ценности формируются в человеке с ранних лет. Только прививая интерес и любовь к славной профессии милиции, подростки могут получить образование в средних специальных профессиональных учебных заведениях. Такой опыт уже реализован в органах обороны и национальной безопасности Республики Таджикистан.

В соответствии с действующим законодательством военная служба, которая длится два года является обязательной для молодых людей. Данное требование закреплено Президентом Республики Таджикистан, Верховным Главнокомандующим Вооружёнными силами Республики Таджикистан, Генерала армии Эмомали Рахмона, всем призывникам должны быть созданы материально-бытовые условия. В этой связи создание материально-бытовых и спортивных условий для курсантов и призывников образовательных учреждений Министерства внутренних дел Республики Таджикистан считается неотъемлемым и необходимым.

В связи с расселением населения Республики Таджикистан по городам и районам, а также экономией

средств, возникла необходимость в создании данного факультета, что позволит регионам, прилегающим к административному центру Хатлонской области, получить новое учебное заведение и новую инфраструктуру. Это также предусмотрено перспективами развития Министерства внутренних дел Республики Таджикистан.

Возникла необходимость во введении таких дисциплин, как спецкурс «Школа государственности Лидера нации», спецкурс по ораторскому искусству и этикету профессионального общения, основы политико-воспитательной и военно-патриотической работы, а также спецкурс по противодействию экстремизму.

Для обеспечения кадрового состава МВД Таджикистана используется трехуровневая система обучения, которая сочетает в себе три актуальных подхода к подготовке специалистов: подготовки, переподготовки и повышения квалификации. Учитывая интеграцию всех учреждений Министерства в общую систему обучения, они последовательно применяют унифицированную образовательную модель, соответствующую уровню подготовки.

Таким образом, подводя итоги диссертационного исследования, мы пришли к следующим выводам:

1. Профессиональное формирование сотрудников милиции зарождалось в сложных условиях советской эпохи и не было лишено недоработок и недостатков [2-М, 8-М].

2. До обретения государственной независимости учебные заведения МВД Республики Таджикистан находились в подчинении МВД СССР. В 30-е годы XX века при ОВД Таджикской ССР действовали краткосрочные курсы по подготовке кадров милиции, на которых специалисты из других городов СССР обучали сотрудников милиции методам работы в милиции. Продолжительность этих курсов составляла до шести месяцев и проводились в городе Сталинабад (Душанбе) и других городах СССР. В те годы на работу в органы милиции принимались граждане различных профессий и лица с начальным образованием.

Этого требовали потребности времени и усиление борьбы с преступностью. Несмотря на это, принимались меры по повышению уровня знаний сотрудников милиции [6-М, 8-М].

3. Исторический опыт показывает, что до конца 60-х годов XX века до образования специализированного учебного заведения для подготовки сотрудников правоохранительных органов на территории Таджикской ССР не существовало. Лишь в 1970 году была открыта в Душанбе специальная среднеспециализированная школа милиции Министерства внутренних дел СССР.

4. До декабря 1991 не существовало высших учебных заведений МВД в Республике Таджикистан года. В Душанбинском филиале Ташкентской высшей школы реализовалась организация работников с высшим образованием. Эта трудность была преодолена с созданием Высшей школы МВД. К моменту создания Высшей школы МВД в августе 1994 года в этом учебном заведении изначально было всего 60 преподавателей и сотрудников, впоследствии их число увеличилось до 200;

5. Образовательная и научно-исследовательская деятельность образовательных учреждений ОВД Республики Таджикистан в период государственной независимости получила широкое распространение, а качество образования значительно повысилось. Образовательные учреждения проводили научно-исследовательскую работу на основе предлагаемых проектов. В частности, в этот период научные проекты, предлагаемые образовательными учреждениями МВД, на республиканском и международном уровнях утверждены и одобрены [7-М].

6. После получения суверенитета в Таджикистане подготовка и развитие сотрудников силовых ведомств строились согласно требованиям и инструкциям, изданным Министерством внутренних дел республики и играли значимую роль в структурировании учебного процесса. Непрерывное функционирование администрации региона,

органов внутренних дел и педагогов образовательных учреждений органов внутренних дел позволила в период независимости подготовить большое количество кадров на местах, а также создать учреждения повышения квалификации для обогащения их опыта, что, по сути, сыграло важную роль в подготовке кадров. Необходимые условия для деятельности ОВД зависели от ряда важных факторов, таких как правовой фактор, морально-эстетический фактор[1-М].

7. Научно-исследовательская деятельность и повышение интеллектуального потенциала получили основное развитие в период независимости. Именно в этот период в вузах системы органов внутренних дел организовали кафедру адъюнктуры с задачей готовить специалистов для научной и преподавательской деятельности в сфере юриспруденции, равно как и повышать уровень знаний и практических навыков работников полиции и иных структур, занимающихся охраной правопорядка. В Академии МВД начиная с 2014 года учреждена кафедра, которая готовит опытных научно-педагогических кадровиков, и распределяют должности на основе опыта. Такая же система действует и в остальных научно-образовательных организациях МВД, где работают диссертационные советы по подготовке кадровиков на получения ученой степени доктора и кандидата наук, что даёт понятия об эффективности научной деятельности научно-образовательных организаций ОВД;

8. За годы государственной независимости сформирована профессионально-педагогическая культура сотрудников органов внутренних дел, и в целом сотрудники милиции добились значительных результатов во многих научных и культурных мероприятиях, научных конкурсах Министерство внутренних дел также внесло значительный вклад в строительство и реконструкцию исторических памятников и развитие учреждений культуры. Кроме того, за этот период повысился педагогический и профессиональный уровень сотрудников органов

внутренних дел, преподавателями и сотрудниками МВД написано множество учебно-методических и научных книг, выполнен ряд научно-исследовательских проектов. Научные работники органов внутренних дел, наряду с другими научно-исследовательскими учреждениями республики, вносят значительный вклад в развитие таджикской науки [1-М].

9. В годы независимости органы внутренних дел Республики Таджикистан сотрудничали с вузами и институтами зарубежных стран, в частности России, стран СНГ, Китайской Народной Республики, ряда европейских стран, США, Ирана, Афганистана и других крупных организаций в сфере подготовки опытных специалистов для правоохранительных органов, подписали взаимное согласие и обязательство партнерства. В дополнение к этому в области помощи борьбе с преступностью, решение разных аспектов, имеющих прямое отношение к деятельности органов правоохранения и других факторов данной темы, осуществлялось сотрудничество с зарубежными странами, а сотрудники ОВД десятки раз выезжали в другие страны для повышения своей квалификации.

I. СОВЕТЫ ПО НАУЧНОМУ ПРИМЕНЕНИЮ ИТОГОВ ИССЛЕДОВАНИЯ.

Для практического использования научной работы даются следующие советы:

- возникновение факультета «Следствие» при Академии МВД Республики Таджикистан;

- возникновение факультета «Развитие профессиональных навыков преподавателей и сотрудников науки», включая создание программ послевузовской подготовки в форме магистратуры (очной и дистанционной) при базе адъюнктуры Академии МВД Таджикистана.

- возникновение Центра психологической реабилитации работников органов правоохранения;

- возникновение Центра социологического тренинга на базе Научно-исследовательского актива МВД Республики Таджикистан;

- возникновение комитета по Координации единства работы органов безопасности Республики Таджикистан для подготовки и обучения профспециалистов Академии МВД РТ;

- в районе Дангара появление технопарка при ВУЗ ах в сотрудничестве с Противопожарным и техническим колледжами МВД Республики;

- формирование центра модульного тренировочного комплекса милицейского колледжа, расположенного в городе Куляб для обучения тактическим взаимодействиям и проведениям боевых действий.

- Организация обучения и повышение квалификации специалистов внутренних войск Министерства внутренних дел Таджикской Республики и подразделений спецназначения этого же ведомства в учебных центрах стран Содружества Независимых Государств, а также Китая и Индии;

- Формирование государственного учреждения среднего профессионального образования под названием "Лицей МВД Республики Таджикистан" при Академии Министерства внутренних дел этой страны.

- Обеспечение комфортных условий проживания, занятий спортом и питания для студентов и молодых сотрудников системы внутренних дел Таджикистана (с учётом периода обучения продолжительностью в два года);

- Формирование факультета Академии МВД Таджикистана в Хатлонской области – самом населённом регионе страны.

- Ознакомление в учебных учреждениях МВД Республики Таджикистан дисциплин, касающихся направлений формирования идентичности, самосознания и национальной гордости, защиты национальных и государственных ценностей.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

Труды, речи и послания Лидера нации

1. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ», шаҳри Душанбе, 28-уми декабри соли 2024 [Матн] // Ҷумҳурият. – 2024. – 30 декабр.
2. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2007. – Ҷ.7. – 480 с.
3. Раҳмонов, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмонов. – Душанбе: Ирфон, 2011. – Ҷ.10. – 512 с.
4. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2017. – Ҷ.14. – 576 с.
5. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2018. – Ҷ.17. – 576 с.
6. Раҳмон, Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе: Ирфон, 2019. – Ҷ.18. – 576 с.
7. Раҳмон, Э. Уфӯқҳои Истиқлол [Матн] / Э. Раҳмон. – Душанбе, 2018. – 436 с.

Нормативно-правовые акты Республики Таджикистан

8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», аз 23-юми майи соли 1998, №651.
9. Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 [Матн]. – Душанбе, 2021. – 24 с.

Монографии и научно-популярные книги

10. Абдулов, А. Нахустин маркази таълимӣ барои кадрҳои роҳбарикунанда [Матн] / А. Абдулов. – Душанбе, 2011. – 68 с.
11. Абдурашитов, Ф.М. Фаъолияти сохторҳои қудратӣ ва низомии ҳукукии Тоҷикистон дар охири асри XX

аввали асри XXI [Матн] / Ф.М. Абдурашитов. – Душанбе: Дониш, 2021. – 156 с.

12. Азими, У.А. Кадровое обеспечение органов внутренних дел Таджикистана: историко-правовой анализ [Текст]: монография / У.А. Азими. – Душанбе: Сифат-офсет, 2022. – 250 с.

13. Азими, У.А. Формирование и развитие кадрового обеспечения органов внутренних дел Таджикистана [Текст]: монография / У.А. Азими. – Душанбе, 2020. – 89 с.

14. Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]. – Душанбе: Эр-граф, 2021. – 216 с.

15. Асламов, Б.С. Фарҳанги сиёсӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ҷ.Ҷ. Боев, К.С. Саидолимов. – Душанбе, 2007. – 32 с.

16. Асламов, С.Б. Милитсияи Тоҷикистон – таҳкимбахши Истиқлолияти давлатӣ [Матн]: назаре ба таърихи милитсияи тоҷик / С.Б. Асламов, М.Ф. Қосимов. – Душанбе: Академияи ВКД, 2018. – 85 с.

17. Буриев, И.Б. История государства и права Таджикистана [Текст] / И.Б. Буриев. – Душанбе: Ирфон, 2007. – 244 с.

18. Буриев, И.Б. Становлении и развития институтов государственности на территории Таджикистане [Текст]: до советского период / И.Б. Буриев. – Душанбе, 2008. – 320 с.

19. Вазорати корҳои дохилӣ – таъягоҳи бозътимоди Истиқлолият [Матн] / зери таҳрири А.А. Қаҳҳоров. – Душанбе: ҶДММ «Контраст», 2011. – 200 с.

20. Давлатшоева, А.Ш. Современные тенденции и подходы к подготовке профессиональных кадров для органов внутренних дел Республики Таджикистан. – Душанбе: Академия МВД РТ, 2017. – 175 с.

21. 10-солагии шуъбаи адъюнктураи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 2014-2024) [Матн]: маҷмуаи иттилоотӣ. – Душанбе: Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2024. – 200 с.

22. Зарифов, Н. Саҳифаҳо аз таърихи маорифи Тоҷикистони Шуравӣ [Матн]: маҷмуи мақолаҳо / Н. Зарифов. – Душанбе, 2021. – 116 с.

23. Зоиров, Дж.М. Таджикистан: от государства Саманидов до суверенной государственности [Текст]: историко-правовой анализ / Дж.М. Зоиров. – Душанбе, 2004. – 287 с.

24. Зоиров, Ҷ.М. Заминаҳои ҳукукии пайдоиш ва инкишофи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Тоҷикистон [Матн] / Ҷ.М. Зоиров. – Душанбе, 2008. – 116 с.

25. Имомёрбеков, А. Дар роҳи адолат [Матн] / А. Имомёрбеков. – Душанбе: Ирфон, 2006. – К.1. – 256 с.

26. Исмоилов, И.И. Асосҳои идоракунии маориф [Матн] / И.И. Исмоилов, А. Насимов. – Душанбе, 2008. – 58 с.

27. Қосимов Ф.М. Ташаккул ва рушди фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Тоҷикистон [Матн] / Ф.М. Қосимов. – Душанбе, 2023. – 240 с.

28. Қосимов, Ф.М. Заминагузори илм ва фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]: маҷмуи мақолаҳо / Ф.М. Қосимов. – Душанбе, 2017. – 110 с.

29. Латифзода, С.З. Меъёрҳои касбӣ-психологӣ қабули номзадҳо ба мақомоти корҳои дохилӣ ва роҳнамоии психологӣ онҳо [Матн] / С.З. Латифзода. – Душанбе, 2015. – 168 с.

30. Маҷидзода, Ҷ.З. Ҷинояткорӣ муташаккил ва трансиллӣ [Матн] / Ҷ.З. Маҷидзода, Н. Назаров. – Душанбе, 2014. – 268 с.

31. Назарзода, Н. Таърихигорӣ милитсияи тоҷик [Матн] / Н. Назарзода, Ш. Маҳмудзода, Х.А. Умари ва диг. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 544 с.

32. Назаров, Н. Милиция Таджикистана в условиях независимости (1991-2009 гг.) [Текст] / Н. Назаров. – Душанбе: Эр-граф, 2010. – 248 с.

33. Назаров, Н. Организационно-правовые основы создания и развития таджикской милиции (1917-1945 гг.)

[Текст] / Н. Назаров. – Душанбе: Эр-граф, 2009. – Кн.1. – 267 с.

34. Назаршоев, Н.М. Военная история Таджикистана [Текст] / Н.М. Назаршоев, И.Х. Бониезов. – Худжанд: Хуросон, 2019. – Т.2. – 876 с.

35. Педагогикаи харбӣ [Матн]. – Душанбе, 2022. – 166 с.

36. Раджабзода, Р.М. Проблемы формирования правовой системы Республики Таджикистан [Текст]: теоретико-методологический аспект / Р.М. Раджабзода. – Душанбе, 2000. – 184 с.

37. Рахимзода, Р.Х. История ОРД в Таджикистане [Текст] / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе, 2012. – 136 с.

38. Рахимзода, Р.Х. Обеспечение экономической безопасности [Текст] / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе, 2018. – 235 с.

39. Рахимзода, Р.Х. Оперативно-розыскная деятельность: история и современность [Текст]: монография / Р.Х. Рахимзода. – Душанбе: Эр-граф, 2016. – 320 с.

40. Раҳимзода, Р.Ҳ. Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва судӣ оид ба фаъолияти ташкилотҳо, ҳизбҳо ва ҳаракатҳои дорои самти террористӣ ва экстремистидошта [Матн] / Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе, 2015. – 232 с.

41. Рачабзода, Р.М. Фарҳанги ҳуқуқи касбӣ [Матн] / Р.М. Рачабзода. – Душанбе: Полиграф групп, 2020. – 224 с.

42. Розикзода, А.Ш. История формирования и деятельности милиции в Таджикистане [Текст] / А.Ш. Розикзода. – Душанбе: Ирфон, 2004. – Ч.2. – 154 с.

43. Розикзода, А.Ш. Становление милиции Таджикистана [Текст] / А.Ш. Розикзода. – Душанбе: Ирфон, 2011. – 404 с.

44. Розикзода, А.Ш. Маълумотномаи кормандони милитсия [Матн] / А.Ш. Розикзода, К.Х. Солиев. – Душанбе, 2001. – 56 с.

45. Розикзода, А.Ш. Милитсия – ҳомии тартибот [Матн] / А.Ш. Розикзода; зери таҳрири Р.Ҳ. Раҳимов. – Душанбе: Эр-граф, 2010. – 364 с.

46. Солиев, К.Х. Право разъяснительная деятельность Верховного суда Республики Таджикистан [Текст]: общетеоретическая аспект / К.Х. Солиев. – Душанбе, 2004. – 206 с.

47. Суворов, Л.К. Педагогический контроль в системе заочного обучения МВД СССР [Текст] / Л.К. Суворов, А.В. Талантов. – М., 1988. – 38 с.

48. Хайдарзода, Ш. Формирование профессионально-педагогической культуры курсантов Академии МВД Республики Таджикистан [Текст] / Ш. Хайдарзода. – Душанбе: Олами дониш, 2017. – 165 с.

49. Хотамов, Н.Б. Свержение эмиратского режима в Бухаре [Текст] / Н.Б. Хотамов. – Душанбе, 2018. – 336 с.

50. Хушвахзода, Х.Х. Институт военного управления Таджикистана в VII-XIII вв. [Текст] / Х.Х. Хушвахзода. – Худжанд: Ношир, 2002. – 172 с.

51. Хайдарзода, Д.П. Тайёрии сафорой [Матн]: дастури таълимӣ-методӣ оид ба гузаронидани чамъомади таълимӣ-сахроӣ / Д.П. Хайдарзода. – Душанбе: Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2017. – 108 с.

Статьи из периодических изданий и научных сборников

52. Азими, У.А. Принципы кадрового обеспечения органов внутренних дел [Текст] / У.А. Азими // Академический журнал. – Душанбе, 2019. – №1 (29). – С.67-72.

53. Азими, У.А. Развитие правового воспитания в органах внутренних дел Таджикистана [Текст] / У.А. Азими // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. – Душанбе, 2019. – №6. – Ч.1. – С.271-278.

54. Асламов, С.Б. Создание единой системы безопасности стран Центральной Азии – необходимая мера обеспечения стабильности региона (геополитическая аспект) [Текст] / С.Б. Асламов, М.Ф. Косимов // Научно-политический журнал института госуправления при Президента РТ. – Душанбе, 2015. – №2 (26). – С.92-102.

55. Давлатшоева, А.Ш. Языковое образование курсантов (слушателей) Академии Республики Таджикистан в современных условиях [Текст] / А.Ш. Давлатшоев // Реализация инновационной системы языковой подготовки в неязыковых вузах: проблемы и перспективы: сборник материалов международной научно-практической конференции. – Воронеж, 2016. – Ч.1. – С.44-49.

56. Давлатшоева, А.Ш. Изменения имиджа сотрудника милиции как одна из главных целей реформирования милиции в Таджикистане [Текст] / А.Ш. Давлатшоев // Актуальные проблемы права: достижение и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию казахстанской полиции и проведению «ЕХРО-2017: Энергия будущего». – Актобе: Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева, 2017. – Т.1. – С.126-129.

57. Имомёрбеков, А. История становления органов милиции на Памире в таджикской исторической науке [Текст] / А. Имомёрбеков // РТСУ. – Душанбе, 2014. – №2(45). – С.156-160.

58. Имомёрбеков, А. Становления органов милиции на Памире (1917 по 1924 гг.) [Текст] / А. Имомёрбеков // Вестник ТНУ. – Душанбе, 2014. – №3/8 (150). – С.99-203.

59. Назаров, Н. Кадровая политика органов внутренних дел Таджикистана в 70-80 годы [Текст] / Н. Назаров // Вестник педагогического университет. – Душанбе, 2004. – №6. – С.65-75.

60. Назаров, Н. О структурной реорганизации МВД Республики Таджикистан [Текст] / Н. Назаров, Р.З. Джураев // Осори илмии мактаби оӣ. – Нашри 2. – Душанбе: Мактаби Олии ВКД, 1999. – С.66-67.

61. Назаров, Н.Д. Милитсия – таъагоҳи боъътимоҷи истиқлолият [Матн] / Н.Д. Назаров // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2001. – Вып.4. – С.78-84.

62. Педагогический поиск [Текст]: информационно-методический дайджест. – М.: Московская академия МВД России, 2000. – Вып.9. – Ч.1. – С.36-145.

63. Розикзода, А.Ш. Об истории организации Министерства внутренних дел Таджикистана (1924-1946 гг.) [Текст] / А.Ш. Розикзода // Труды Высшей школы МВД Республики Таджикистан. – 1999. – Вып.2. – С.77-80.

64. Розикзода, А.Ш. Полицейская служба в дореволюционной Таджикистане [Текст] / А.Ш. Розикзода // Труды Высшей школы МВД РТ. – Душанбе, 1998. – Вып.1. – С.45-52.

65. Розикзода, А.Ш. Страницы исторической летописи милиции Таджикистана [Текст] / А.Ш. Розикзода // 75 лет МВД Республики Таджикистан. юбил. журн. – Душанбе, 2000. – С.11-17.

66. Содружество [Текст] // Журнал Совета Министров внутренних дел государств-участников СНГ. – М., 2017. – №1. – С.28.

67. Солиев, К.Х. К проблеме концептуализации понятию уголовные политики [Текст] / К.Х. Солиев // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2022. – №2 (54). – С.39-45.

68. Солиев, К.Х. Сближение и гармонизация законов государств-членов СНГ об оперативно-розыскной деятельности [Текст] / К.Х. Солиев // Современные состояние науки и законодательства об оперативно-розыскной деятельности. Материалы международной научно-практической конференции. – Душанбе: Виктор-Принт, С.81-89.

69. Шарифзода, Ф.Р. Информационные потребности государства в формировании, цифрованного пространство для обеспечение национальной безопасности [Текст] / Ф.Р. Шарифзода, А.Д. Улянов // Вестник Восточно-Сибирского института МВД России. – 2022. – №49 (103). – С.51-61.

Автореферат и диссертации

70. Азими, У.А. Кадровое обеспечение органов внутренних дел Таджикистана: историко-правовой анализ

[Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Азими Умеда Акбар. – Душанбе, 2020. – 25 с.

71. Давлатшоева, А.Ш. Особенности подготовки профессиональных кадров в системе органов внутренних дел суверенного Таджикистана [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Давлатшоева Азиза Ширинбековна. – Душанбе, 2015. – 22 с.

72. Зарифов, Н.Х. Становление и развитие системы народного образования в Таджикистане (1924-1929 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. истор. наук: 07.00.02 / Зарифов Насимджон Хакимджонович. – Душанбе, 2019. – 25 с.

73. Имомёрбеков, А. История формирования и развития органов милиции на Памире (1917-1945 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. истор. наук: 07.00.02 / Имомёрбеков Атобек. – Душанбе, 2015. – 26 с.

74. Кахоров, А.А. Правоохранительная система Таджикской АССР (1924-1929 гг.) [Текст]: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кахаров Абдурахим Абдулахадович. – Душанбе, 1999. – 194 с.

75. Назаров, Н.Дж. Организационно-правовые основы становления и развития милиции Таджикистана (1917-2006 гг.) [Текст]: автореф. дис... д-ра юрид. наук / Назаров Носир Джобирович. – М., 2007. – 62 с.

76. Розикзода, А.Ш. История формирования и деятельности милиции Таджикистана [Текст]: дис... д-ра истор. наук: 07.00.02 / Розикзода Абдулхакими Шерали. – Душанбе, 2002. – 342 с.

77. Хусайнов, А.К. Формирование мировоззрения молодёжи в условиях демократизации общества: опыт Таджикистана [Текст]: автореф. дис... канд. пол. наук: 23.00.02 / Хусайнов Ахмаджон Курбонович. – Душанбе, 2007. – 22 с.

78. Шарифзода, Ф.Р. Теоретико-правовые организации деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан в системе обеспечения национальной безопасности государства [Текст]: дис... д-ра

юр. наук: 12.00.11 / Шарифзода Файзали Рахмонали. – М., 2022. – 556 с.

79. Шарифзода, Ф.Р. Теоретико-правовые организации деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан в системе обеспечения национальной безопасности государства [Текст]: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / Шарифзода Файзали Рахмонали. – М., 2022. – 56 с.

СПИСОК ПУБЛИКАЦИЙ АВТОРА ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ

1. Статьи, опубликованные в рецензируемых журналах и рекомендованные Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан:

[1-А]. Ташрифзода, Ф.Қ. Ташаққули фарҳанги касбӣ ва педагогии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи истиқлолияти давлатӣ [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Б.С. Асламов // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2022. – №3 (98). – С.357-362.

[2-А]. Асламов, Б.С. Таъсис ва инкишофи низоми таълим ва тайёр намудани кадрҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми Донишқадаи забонҳо (сиёсати илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих). – Душанбе, 2022. – №4 (48). – С.241-247.

[3-А]. Асламов, Б.С. Обеспечение национальной безопасности Таджикистана: геополитический взгляд [Текст] / Б.С. Асламов Ф.К. Ташрифзода // Маҷаллаи илмҳои мактаби олии ҚДАМ Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. – №2 (4). – С.45-55.

[4-А]. Асламов, Б.С. Таъмини амнияти миллии Тоҷикистон: назари геополитики ба он [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.К. Ташрифзода // Муносибатҳои байналмилалӣ ва амният. – Душанбе, 2023. – №4 (4). – С.69-79.

[5-А]. Ташрифзода, Ф.Қ. таъмини амнияти иттилоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити таҳдидҳои навини олам [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Л.Х. Расулзод // Ахбори

Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳукуки ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ. – Душанбе, 2024. – №4. – С.287-291.

[6-A]. Хусаинов, А.К. Создание и развитие системы обучения и подготовки кадров в органах внутренних дел [Текст] / А.К. Хусаинов, Ф.К. Ташрифзода // Вестник Таджикского национального университет. – Душанбе, 2024. – №11. – С.66-73.

[7-A]. Ташрифзода, Ф.Қ. Хусусиятҳои фаъолияти таълимӣ-илмӣ ва таҳқиқотии муассисаҳои таълимии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми Донишқадаи забонҳо (силсилаи илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих). – Душанбе, 2025. – №2 (58). – С.379-384.

[8-A]. Ташрифзода, Ф.Қ. Ташаккулёбии муассисаҳои таълимӣ дар мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2025. – №3 (116). – С.302-308.

[9-A]. Ташрифзода Қ.Ф. Ҷангҳои иттилоотӣ дар меҳвари сиёсати абаркудратҳо [Матн] / Ф.Қ. Ташрифзода, Л.Х. Расулзод // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳукуки ба номи А. баҳоваддинови АМИТ. – душанбе, 2025. – №4. – С. 273-280.

2. Научные статьи, опубликованные в сборниках и других научно-практических изданиях:

[10-A]. Ташрифзода Қ.Ф. Ташаккули мактаби сиёсии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ бахшида ба 30-солгии Иҷлосияи XVI Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 15 ноябри соли 2022. – Душанбе, 2022. – С.179-183.

[11-A]. Ташрифзода Қ.Ф. Терроризм ва экстремизм: зухурот ва хатари он ба инсонӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Ифротгароии динӣ ҳамчун таҳдид ба минтақаи осоиёи Марказӣ» ДДОТ ба номи С.Айнӣ бахшида ба 30-солгии таъсиси қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 20 феввали соли 2023. – Душанбе, 2023. – С.98-103.

[12-А]. Ташрифзода Қ.Ф. Аҳамияти умумиинсонии афкори фалсафии Абурайҳони Берунӣ [Матн] / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // маводи конференсияи илмӣ-назариявии байналмилалӣ дар мавзуи «Берунӣ алломаи машриқзамин» ДДОТ ба номи С.Айнӣ бахшида ба 1050-солгаии А. Берунӣ, 20 майи соли 2023. – Душанбе, 2023. – С.185-189.

[13-А]. Ташрифзода Қ.Ф. Таъсис ва инкишофи низоми таълим ва тайёр намудани кадрҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ / Б.С. Асламов, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-методӣ дар мавзуи «Масъалаҳои мубрами таълими таърих: мушкилот ва дурнамо дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ДДОТ ба номи С.Айнӣ бахшида ба 115-солгаии Қаҳрамони Тоҷикистон, академик Бобоҷон Ғафуров 23 декабри соли 2023. – Душанбе, 2023. – С.197-200

[14-А]. Ташрифзода Қ.Ф. Давлати Сосониён: баъзе ҷанбаҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии он [Матн] / Б.С. Асламов, Д.О. Ҳалимзода, Ф.Қ. Ташрифзода // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии байналмилалӣ дар мавзуи «Ҷойгоҳи Сосониён дар таърих ва тамаддуни умумиҷаҳонӣ» бахшида ба 1800-солагии таъсисёбии давлати Сосониён, ДДОТ ба номи С.Айнӣ, 26 апрели соли 2024. – Душанбе, 2024. – С.206-207.

АННОТАТСИЯ

ба диссертатсияи Ташрифзода Фозил Қурбон «Таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (1991-2024)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.00-Илмҳои таърихшиносӣ ва бостоншиносӣ (07.00.02 -Таърихи ватанӣ), 2025.

Диссертатсия ба таҳқиқи омӯзиши таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Мавзӯи рисолаи диссертатсионӣ амалан нахустин таҳқиқоти алоҳида ва маҷмуавӣ дар таърихнигории ватанӣ махсуб ёфта, дар пояи сарчашмаҳои таърихӣ, адабиёти илмӣ ва таълимӣ, маводи бойгонӣ, мақолаҳои васоити ахбори омма, муҳаққиқони ватанӣ, олимони шуравӣ ва давлатҳои иштирокчи аъзои ИДМ ва як қатор муҳаққиқони хориҷӣ таълиф шудааст. Таҳқиқоти мазкур кӯшиши аввалини муаллиф буда, дар доираи таҳқиқоти диссертатсияи номзадӣ, «Таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» мавриди таҳқиқи омӯзиш қарор дода шудааст.

Мақсади асосии таҳқиқоти илмӣ дар асоси ахбори сарчашмаҳои илмӣ, ҳуҷҷату санадҳои танзимкунандаи муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилӣ, таҳқиқоти илмӣ олимони ватанӣ, муаррихон, мутахассисони соҳаи маориф ва илм, идоракунии давлатӣ, аз ҷумла идоракунии мақомоти корҳои дохилӣ, тавсифи таърихӣ пайдоиш, ташаккул ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилӣ аз давраи ба даст овардани Истиқлолияти давлатӣ то соли 2024 бо дарназардошти хусусият ва тамоили касбии омодаасозии кадрҳои мақомоти корҳои дохилӣ ба ҳисоб меравад.

Мавзӯи таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷузъи таркибии таърихи милитсияи тоҷик ва таърихи ватанӣ ба ҳисоб рафта, дар ин асос таҳқиқи мавзӯи мазкур дар ғайи гардонидани таърихи халқи тоҷик, аз ҷумла замони Истиқлолияти давлатӣ мусоидат менамояд. Таҳқиқоти таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан аз замони пошхӯрии собиқ Иттиҳоди Шуравӣ, марҳилаи ба даст овардани Истиқлолияти давлатӣ оғоз гардида, ташаккул ва рушди минбаъдаи муассисаҳои таълимии мазкурро бо назардошти тамоил ва хусусиятҳои касбӣ дар бар мегирад. Дар муқоиса бо замони шуравӣ, мавзӯи мазкур барои таҳқиқи илмӣ таърих ва инкишофи мақомоти корҳои дохилӣ аҳамияти калон дорад.

Дар диссертатсия таҷрибаи таърихӣ ташкил ва идоракунии муассисаҳои таълимии мақомоти корҳои дохилӣ дар замони Истиқлолияти давлатӣ бо дастовардҳои имрӯзаи соҳаи маориф ва илм инъикос гардидааст. Дар ҷараёни таҳқиқот дар баробари маълумоти сарчашмаҳои таърихӣ, маводи бойгонӣ, адабиёти илмӣ ва таълимӣ, монографияҳо, диссертатсияҳо, авторефератҳо, маводи васоити ахбори омма (ВАО) ба таври васеъ истифода шуданд.

Таҳлилу омӯзиши маводи сарчашмаҳо, адабиёти илмӣ, андешаҳои асосноки муҳаққиқони таърихи халқи тоҷик исбот менамояд, ки таърихи таъсис ва рушди муассисаҳои таълимии МКД қисми таркибӣ ва ҷудонашавандаи таърихи рушди маориф ва илми Тоҷикистон дар замони Истиқлолият ба шумор меравад.

Калидвожаҳо: Тоҷикистон, давлат, Ҳукумат, комиссариати корҳои дохилӣ, милитсия, мақомоти корҳои дохилӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Иттиҳоди Шуравӣ, Истиқлолияти давлатӣ, муассисаҳои таълимӣ, маориф, илм, омодаасозии кадрҳо, таълим ва тарбия робитаҳои байналмилалӣ, Академияи ВКД, коллеҷ, маркази таълимӣ.

АННОТАЦИЯ

на диссертацию Таширфоза Фозила Курбона по теме «История образования и развития учебных заведений органов внутренних дел Республики Таджикистан (1991-2024)» на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.00 – Исторические и археологические науки (07.00.02 – Отечественная история), 2025.

Диссертация посвящена исследованию и изучению истории образования и развития учебных заведений органов внутренних дел Республики Таджикистан. Тема диссертационного исследования практически является первым самостоятельным и комплексным исследованием в отечественной историковедении основанные на исторических источниках, научных и учебных литератур, архивных материалов, материалов средств массовой информации, идеях отечественных исследователей, советских ученых и ученых стран-участников СНГ и некоторых зарубежных исследователей. Данное изыскание является начальной попыткой автора, где в рамках кандидатского диссертационного исследования «История образования и развития учебных заведений органов внутренних дел Республики Таджикистан (1991-2024)» проведены соответствующие исследования.

Основная цель научного исследования состоит в том, что на основе научных источников, актов и документов, регламентирующих деятельность учебных заведений органов внутренних дел, научных изысканий отечественных ученых, исследователей, специалистов образовательной и научной сферах, государственного управления, в том числе управления в органах внутренних дел, это приобрести новые научные знания и сформулировать некоторые теоретические положения относительно интерпретации истории образования, становления и развития учебных заведений органов внутренних дел с момента обретения государственной независимости до 2024 года с учетом особенностей и профессиональной тенденции подготовки кадров в органах внутренних дел.

Тема «История образования и развития учебных заведений органов внутренних дел Республики Таджикистан (1991-2024)» является неотъемлемой частью истории таджикской милиции и отечественной истории, и в этой связи ее исследование способствует систематизации истории таджикского народа, в том числе с момента приобретения государственной независимости.

Исследование истории образования и развития учебных заведений органов внутренних дел Республики Таджикистан главным образом начинается с момента прекращения существования Советского Союза и берет свое начало с момента приобретения государственной независимости, охватывает процесс дальнейшего формирования и развития данных учебных заведений с учетом их тенденции и профессиональных особенностей.

По сравнению с советским периодом данная тема представляет большое значение для научного исследования истории и развития органов внутренних дел.

В диссертации отражены исторический опыт образования и управления учебных заведений органов внутренних дел в эпоху государственной независимости с его современными достижениями в сфере образования и науки. В ходе исследования наряду с данными исторических источников, широко использованы архивные материалы, научные и учебные материалы, монографии, диссертации, авторефераты, материалы средств массовой информации (СМИ).

Анализ и изучение материалов и источников, научных литератур, обоснованные рассуждения исследователей таджикской народной истории подтверждают, что история образования и развития учебных заведений органов внутренних дел являются неотъемлемой частью истории развития образования и науки Республики Таджикистан в эпоху независимости.

Ключевые слова: Таджикистан, государство, Правительство, народный комиссариат внутренних дел, милиция, орган внутренних дел, Министерство внутренних дел, Советский Союз, государственная независимость, образовательные учреждения, образование, наука, подготовка кадров, обучение и воспитание, международные отношения, Академия МВД, колледж, учебный центр.

ABSTRACT

for the dissertation by Tashrifzoda Fozil Kurbona "History of the Formation and Development of Educational Institutions of the Internal Affairs Bodies of the Republic of Tajikistan (1991-2024)" for the degree of Candidate of Historical Sciences in the specialty 07.00.00 – Historical and Archaeological Sciences (07.00.02 – National History), 2025.

The dissertation is dedicated to the research and study of the history of the establishment and development of educational institutions of the internal affairs bodies of the Republic of Tajikistan. The topic of the dissertation research is practically the first independent and comprehensive study in domestic historiography based on historical sources, scientific and educational literature, archival materials, mass media materials, as well as the ideas of domestic researchers, Soviet scholars, scholars from CIS countries, and some foreign researchers. This work represents an initial attempt by the author, within the framework of the candidate dissertation research "History of the Establishment and Development of Educational Institutions of the Internal Affairs Bodies of the Republic of Tajikistan (1991-2024)," where corresponding studies have been conducted.

The main goal of the scientific research is, based on scientific sources, acts, and documents regulating the activities of educational institutions of internal affairs bodies, as well as scientific studies by domestic scholars, researchers, and specialists in the fields of education, science, and public administration-including administration within internal affairs bodies-to acquire new scientific knowledge and formulate certain theoretical propositions concerning the interpretation of the history, formation, and development of educational institutions of internal affairs bodies from the moment of gaining state independence until 2024, taking into account the specifics and professional trends in personnel training within internal affairs bodies.

The topic "The History of the Establishment and Development of Educational Institutions of the Internal Affairs Bodies of the Republic of Tajikistan (1991-2024)" is an integral part of the history of the Tajik police and national history, and in this regard, its study contributes to the systematization of the history of the Tajik people, including from the moment of gaining state independence.

The study of the history of the establishment and development of educational institutions of the internal affairs bodies of the Republic of Tajikistan mainly begins with the moment of the dissolution of the Soviet Union and originates from the moment of gaining state independence, encompassing the process of further formation and development of these educational institutions, taking into account their trends and professional characteristics.

Keywords: Tajikistan, state, Government, internal affairs commissariat, police, internal affairs authorities, Ministry of Internal Affairs, Soviet Union, state independence, educational institutions, education, science, personnel training, teaching and upbringing, international relations, MIA Academy, college, educational center.